

د پښتنو نسلي څېړنه

سټډي سنټر

Ketabton.com

د چاپ حق له لیکوال سره خوندي دی

یونیورسټی تصویر

د کتاب نوم	:	د پښتنو نسلي څېړنه
مؤلف	:	اثر جان
سن اشاعت	:	مئی ۲۰۱۲
تعداد	:	۵۰۰
قیمت	:	۱۵۰ روپی
کمپوزر	:	تنویر اقبال
ناشر	:	جدون پریس، پېښور
درک	:	پښتونخوا سټیډی سنټر
		عبدالولی خان پوهنتون،
		مردان
موبائل	:	0345-9333150
برېښنالیک	:	asarjan123@gmail.com

فهرست

مخ	عنوان	شمېره
9	سريزه	۱
14	فن تاريخ او نسل انساني	۲
17	د لفظ افغان خېړنه	۳
21	د لفظ پښتون خېړنه	۴
25	پښتون نسل	۵
26	پښتانه هن دی	۶
27	پښتانه ساکا دی	۷
28	پښتانه عبرانيان دی	۸
29	پښتانه يونانيان دی	۹
30	پښتانه آرمينيان دی	۱۰
31	پښتانه قبطيان دی	۱۱
33	پښتانه بنوقطوره دی	۱۲
34	پښتانه آريا دی	۱۳
34	آريا په کلتوري توگه	۱۴
35	آريا په ژبوي توگه	۱۵
41	پښتانه مخلوط النسل دی	۱۶
43	پښتانه بنی اسرائیل دی	۱۷
44	د اسرائيليانو لنډ تاريخ	۱۸
54	د پښتنو او اسرائيليانو عمومي مطابقې جدول	۱۹

63	پښتو ژبه	۲۰
66	د انډويورپي ژبو جدول	۲۱
71	د پښتو ژبې خصوصيات	۲۲
74	د انډويورپي ژبو نه مخترع شوې اسرائيلي ژبې	۲۳
77	د افغانانو ابتدا	۲۴
78	مهاجناپاداس	۲۵
80	اترياتها	۲۶
81	د لفظ افغان لرغونتيا	۲۷
84	د قېس په بابله لنډه خېړنه	۲۸
87	د قېس مختلفې شجرې	۲۹
92	د بحث نچور	۳۰
100	==== دوېمه برخه =====	
101	د سامي او آريائي ژبو لنډه پېژندگله	۳۱
107	د پښتو نورو ژبو سره مشترکه لسانی جدولونه	۳۲
	دراوړی	
109	سوميری	۳۳
112	سامی	۳۴
117	يورپي	۳۵
119	ترکی	۳۶
120	ایرانی	۳۷
122	سنسکرت	۳۸

123	اوپستا	۳۹
126	اویستا او سنسکرت سره متقابل د پښتو	۴۰
	ژبې منفرد تګلاره	
	G2C Haplogroup	۴۱
	عکسونه / نقشي	۴۲
	کتابیات	۴۲

انتساب

د ستر څېړن کار دکتور حبيب الله تږی په نوم

سریره

د پښتون قام د نسلي تشخص په اړه ډېر څه لیکلي شوي دي. د لومړي سختن مننه چې اوس دې لیکلو د مطلق نقل نه څو گامه وړاندې د علمي تحقیق او تنقید لار اختیار کړې ده او چې چرته علمي تنقید راشي نو هلته حقائق په خپله برسېره کېدل شروع شي. هم دا وجه ده چې نن که د اسرائیلي نظریې منونکي دي او که د آریا، دواړو په خپلو مقابل وړاندېزونو علمي انتقاد سره سره خپل وړاندېزونه هم د سائنسي دلائلو په بنسټ سنجول شروع کړي دي او هغه روایات چې د پرله پسې نقل له کبله ئې د تقدس شکل اختیار کړي وه. اوس ئې دوی په خپله په غندنه بوخت دي. ځکه چې د علم په مېدان چې تر څو یو خبره پخه شوی نه وی هیڅ کله هم حتمي نه شي منلې کېدای. که هغه د قېس شجره وی او که د پکت افسانه.

د دې کتاب ورومې برخه زما په اردو (ژبه) کښې په "دلزاک" قبيله د لیکلي شوي تاریخ د یو باب ژباړه ده. هر کله چې د دغه کتاب د عمومي بحث سره سره دې کښې د پښتنو د نسل په اړه لنډ بحث هم علمی حلقو خوښ کړي وه، نو د دې ډاډگیرنې په وجه ما اوغونښتل

چې خپلې درنې مورنۍ ژبې (پښتو) ته دا برخه سره د تشریحي حواشیو راواړوم.

د کتاب دویمه برخه په لسانی مطابقې جدولونو مشتمله ده. یقیناً دې کښې به هیڅ مبالغه نه وي چې دا وخت په مخ د زمکې صرف پښتو یو داسې ژبه پاتې ده چې د ژبو د هر ټبر سره مطابقې اړوند لري. تر دې چې د سومیري ژبې (چې پوهان ئې په مړو ژبو کښې شمیري او د خپل انفرادیت له کبله ئې د ژبو له یو ټبر سره هم نه تړي) سره هم لکه د اکادی ژبې مطابقې اړوند لري، حال دا د دې چې اکادی د سومیري انجذابی شکل گڼلی شي، خو چرته پښتانه او چرته سومیر (علاقه او ژبه)؟

هم دغه حال د سریانی ژبې سره (چې دا وخت په اصلی او خالص شکل د معدومتیا په حال ده او د ترکی، عراق او شام په یو څو کلو کښې وئیلی شي) د پښتو د مطابقې اړوند د.

دغه راز آشوري، عبراني، قبطی او عربي ژبې هم پښتو سره مطابقې تړون لري.

بل طرف ته د ترکی (ټبر) ژبو نه آذربائی جاني او نورو نوعو سره جوړ لسانی تړون هم په دې خبره دلالت کوي چې پښتو لکه د ژوندو ژبو موثر انجذابی قوت لري او دا قوت

بېله خبره ده چې په دې دویم حقیقت ډېر کم کار شوی دے.

دغه شان پښتو د گرامر په جمله صنعتونو کښې د آریائی ژبو نه د خپل انفرادیت اظهار قدم په قدم کړی دے. لکه واو د جمعې چې د سامی ژبو خاصه گڼلې شی، په پښتو کښې عام مستعمل دے. یا سامی حروف جاره شویا لکه اسمائے اصوات شو. دا یو لویه موضوع ده، خو زموږ ژبه صرف په دې هم اکتفا نه کوی، د آریائی ژبې "دال" که د اوښتا برعکس په لام بدلوی نو حرف "غ" هم د خپلو حروفو په لښکر کښې د حرف اصلی په توگه لوبوی.

پښتنو په ایران او هندوستان باچائی کړی دی، دې قام د زال او رستم د وختونو نه واخلې تر دا دمه ستر قامی او علمی مبارز زېږولی دی. بل طرف ته ایرانیان شاه پسند او اباسپند قام دے. دوی تل خپل ملی اتلان د مبالغې تر حده ستائیلی دی. خو چې خبره پښتنو ته راشی نو تل ئې د دېوانو په اولاد یاد کړی دی. حال دا دے چې د "دیو" کلمه د دوی په لغت کښې تر اوسه د کرکتن ذات دپاره مستعمل ده. هم دغه کلمه په پښتو کښې هم په دغه معنا مستعمل ده. خو بل طرف ته هندی آریاگان "دیو" بزرگي هستی ته وائی.

د دې خبرې غماز دے چې پښتو صرف هغه ژبو له په خپل لمن کښې ځای ورکوی چې د دې انجذابی قوانینو ته د غاړې ایښودو توان لری.

د ژبو له تېرونو نه یو دراوړی تېر هم دے. دا یو خوندور حقیقت دے چې په پښتو کښې ډېر ټکی داسې دی چې په ماده او معنی دواړو یو شان د دراوړی تېر په براهوی نوعه کښې مستعمل راروان دی.

تر څو چې د انډویورپی سترې ډلې خبره ده پښتو کښې د دې ډلې د ټولو تېرونو د ژبو مطابق ټکی موندی شی. که هغه یونانی، لاطینی یا انگریزی وغېره ژبې دی.

په آریائی او ایرانی تېرونو کښې د پښتو ژبې میلان او ژبوی تړون د ایرانی تېر سره واضحه دے او په ایرانی تېر کښې ئې هم د لرغونو نوعو لکه گیلکی، لری او اویستا سره مطابق اړوند زیات دے. یقیناً دا تړون د پښتو ژبې په قدامت جوت دلالت کوی او مونږ ته د دې ژبې علمی ارزښت په ډاگه کوی. چې دا ژبه د پرمختگ په کلهم جزئیاتو مشتمله ده. او د سنسکرت، اوښتا، سومیری او نورو لرغونو ژبو برعکس ځکه ژوندی پاتې شوې ده چې دې نه یواځې لکه د ژوندو ژبو د نورو ژبو اثرات قبول کړی دی بلکې په هره ژبه ئې خپلې اغیزې هم غورزولی دی. دا

شروع په نامه د لومړي خدايې چې بخښونکې او مهربانه دے

د علم تاريخ بنيادي محرک د انسان د خپل تېر وخت سره موروثي تړون دے. په وېرومې کښې دې فن د انساني کلتور په چوکاټ کښې د داستانونو په شکل رواج لرلو. چې قامي يادونې به پکښې د قيصو په شکل نوي کول ته سپارلي شوې. بيا چې کله انسان بتدريج د ليک لوست فن زده کړو نو د خپلو نورو امروزه ضرورياتو سره سره ئې دغه قامي يادونې هم په مختلفو څيزونو د ليک په شکل ساتل شروع کړې.

عموماً به دغه يادونې د ديني، روحاني يا قامي مشرانو د ژوند په حالاتو پورې اړه وې. چې به د تحقيق، تدقيق او د ضابطو نه پرته د مينې او عقيدت په پېرزونو مشتملې وې. هم له دې رجحان له کبله به قامي يادونو د تاريخ په ځاي د افسانو شکل اختيار کړو. بيا چې هر کله انسان د حسي شعور په وجدان علوم کوټلي کول شروع کړل نو د نورو فنونو په څير ئې فن تاريخ هم په نوي قواعدو او تصوراتو مزین کړو. او نن دې فن د يوسائنسي علم شکل اختيار کړې دے. هم دغه وجه ده چې نن تاريخ د ژوند د هر اړخ احاطه کښې بوخ دے، او د انساني

دغه حال دپکت هم دے چې تفصيل به ئې تاسو مخکښې په خپل مقام ولولئ. تر څو چې د لسو قبيلو د جنگ خبره ده نو د دې په بابله روايات د تحقيقي غوښتنو برعکس په مکمله توگه افسانوي هئيت لري. ځکه چې نه تر اوسه د دې جنگ د مقام تعين شوی دے. نه ئې د زمانې او نه ئې څه نور تفصيلات ترلاسه دي.

په اخر کښې زه د دې کتاب د تکميل په لړ کښې د پروفېسر ډاکټر محمد همايون هما او ډاکټر اسرار صېب په حوصله افزائي او علمي کمک خصوصي شکريه ادا کوم، او د سائل صېب په دې شعر خپل کلام راغونډوم:

خلق کنډرې لټوی ته ورشه هم پښتونه
که چرته ته هم پکښې خپله استانه پېدا کړې

تهذيب د هغه ټولو اجزاو په ضبط تحرير راوړلو کښې مشغول دے. کومو چې د بنی نوع انسان د موجوده تمدن تشکیل کړے دے. اوس تاریخ گڼي علوم لکه سماجیات، الهیات، بشریات، نفسیات، لسانیات، معاشیات، فلسفه او علم آثار قدیمه په بشپړه توګه د ځان سره ملګری کړي دي. هم له دې کبله چې کله مونږ د یو قام یا قبیلې تاریخ لیکونو د هغه ټولو امورو او عواملو جائزه اغستل راله لازم شی. چې د دغه قوم د عروج او زوال په اړه متحرک پاتی شوی وی.

انسانی معاشره د ګڼو نسلونو مجموعه وی او دا مجموعه د قوم تشکیل کوی. نسل د یو خاندان یا قبیلې داسې ډلې ته وئیلی شی چې د یو نیکه اولاد وی. دا ډله عموماً په رنګ، شکل، قداو عاداتو کښې یوشان والی لري. برعکس د نسل، د یو قوم تشکیل د مختلف نسلونو د باهمی اشتراک نه کیږي چې عموماً د علاقې، مذهب یا تهذيبي اقدارو وغیره په ډاډ جوړښت مومي.

په وپرومبي کښې به نوع انسان په درې ډلو منقسم ګرځولې شو. چې بالترتیب به په بنی حام، بنی سام او بنی یافث یادېدل. دا تقسیم د هغه مذهبي روایاتو نه ماخوډ وه. چې د هغې په وېنا د طوفان نوح نه پس د انسانانو

(۱) قبل از اسلام:

د افغانانو پخوا له اسلام تعلق په بنيادی توګه د عمراني ارتقاء د هغه مراحلو سره دے چې د کومو د تېرېدو نه پس چې دوی په اسلام کېنې رادننه شوی دی. په دې لړ کېنې به مونږ د دې قام په نسل، ژبه، مذهب، لرغونی مساکنو او په زړو روایاتو او واقعاتو د لیکلو هڅه کوو. خو زیاته مناسبه به وی چې وړاندې مونږ د دې قام د مختلف نومونو لکه افغان، پښتون، پټهان او سلېمانی په بابله د محققینو وړاندېزونه څه قدرې قلم ته وسپارو.

افغان:

د دې نوم مختلف تاویلونه شوی دی، که چېرې مونږ د دې ټولو تاویلاتو جائزه واخلو نو باوجود د اختلافه په دې کېنې په یو نکته اتفاق موندلی شئ. چې هغه د دې نوم او زړه وړتیا باهمی نسبت دے.

د روشن خان په خیال د لفظ افغان مآخذ عبرانی ټکي "اب" دے. چې دا اعزازی او تعظیمی نوم دے. دا په

نسل د هغوی د باندنی ځامنو نه خور شوم و. هم په دې وجه نوح ته آدم ثانی وئیلی شی خو په دې روایت کېنې د نوح د هغه منونکو د اولاد هیڅ ذکر نشته چې دوی سره ئې په کشتی کېنې نجات بیا موندے و.

جدید څېړن کار د مختلف قومونو د نسلی څېړنې په حقله ژبې له جوت اهمیت ورکوی. د دې حضراتو په خیال قبائل او قومونه د ژبې د اختلاف په وجه وجود مومی. د یوې اندازې د مخې دا وخت دنیا کېنې د شپږیم زرو نه زیاتې ژبې وئیلی شئ.¹ د لسانیاتو څېړن کارو د اوږد تحقیق نه پس د ژبو په بنيادی او عمومی توګه درجه بندی کړې ده. مونږ به د پښتنو د نسلی اصالت په اړه په دې موضوع بحث کوو تر څو چې د افغانانو د تاریخ تعلق دے، د آسانی د پاره دا مونږ په دوو برخو کېنې تقسیموو.

(۱) قبل از اسلام (۲) بعد از اسلام

¹ د ملل متحد د مرتب شوی تجزیو مطابق تر ۲۰۰۵ پورې په دنیا کېنې ۶۹۰۹ ژبې وئیلی شوی. په دې شمېر کېنې ۴۷۳ ژبې داسې وې چې د مړینې په حال وې. په دې نسکورو ژبو کېنې ۱۸۲ ژبې امریکائی، ۱۵۲ ژبې اوقيانوس، ۱۸۴ ژبې ایشیائی. ۱۴۶ ژبې افریقائی او نهه ژبې اروپائی وې په دې شمېر کېنې داسې ژبې هم وې چې ویونکي ئې یو څو سوه پاتې شوی دی. (بی بی سی)

د صاحب آئمه الافغانه مطابق دا لفظ په اصل کښې ابناجاه دے، چې بتدریج افغانه شومے دے، دې د ارمیا خوی وه او د ارمیا اسرائیلی نوم جوړده وه.¹

د مسشرق بیلو په خیال د لفظ افغان اصل "البان" دے چې په لاطینی ژبه کښې غر ته ویلی شی. د دې ټکی یو معنی "سپین" هم بیان شوې ده. رومیانو به ارمینیاتو ته البان یا الوان یعنی غرڅنی ویل.² د کروسنسکی په خیال حرف "ل" په "غ" او "با" په "واو" بدل شو. دغه شان د البان نه اغوان جوړ شو.³ دا هم ویلی شی چې په یونانی ژبه کښې "اغوان" د غریزې سیمې خلقو ته وائی. د یو روایت تر مخه د شېروان او قره باغ په علاقه کښې د لویو لارو ساتندو والو ته به اغوانیځ ویلی شو. بعضې مورخینو دې طرف ته ذهاب کړی دی، چې په اصل کښې دا لفظ د ازبک ژبې د اواگان "Avagan" نه معرب دے. چې معنی ئې "اصلی" ده. د حضریاتو د ماهرینو څېړنې ښائی چې دا ټکی په ورومبی ځل مونږ د ابگان په شکل د ساسانی حکمران شاه پور اول د نقشی رستم په ډبرو مومو. د ډبرو ټکی دی "گونډیفر ابگان

بنی اسرائیلو کښې د ښاغلو او غشتلو د پاره مستعمل وه. د بېلګې په توګه یوآب اب یشع وغیره.¹

د خوشحال خان² مطابق د سلېمان په زمانه کښې د ملک طالتو زوی ته دا نوم (افغان) ورکړی شومے وه. "أف" په عبرانی ژبه کښې نیونکی ته وائی او "غان" د یو دیو نوم وه.

د نواب اکبر خان هوتی دڅېړنې تر مخې لفظ "افغان" په مخصوصه توګه د بنی اسرائیلو د بن یامینی قبیلې د پاره وضع شومے وه. د دې قبیلې د مورث نوم اسفانلیاس افودا وه.³

دغه شان بعضې مؤلفینو د حضرت اقبال لاهوری خط نقل کړی دے چې په دغه خط کښې شاعر مشرق د قاضی میراحمدشاه رضوانی په حواله سره لیکي چې لفظ "فغ" په زړه فارسی کښې په معنی د بت مستعمل وه او افغان کښې الف سالبه دے. چونکې چې فارسی کښې د مېشت په وخت د دې قوم افراد د بت پرستی نه بېزاره وو په دې وجه "افغان" سره مقلب شو.⁴

¹ تذکره افغانوں کی اصلیت اور ان کی تاریخ - از روشن خان

² دستار نامه

³ په حواله د "پشتون کون" از پروفیسر پرېشان خټک

⁴ حکیم نجم الحسن رامپوری، اخبار الضادید په حواله د محمد اقبال خان تاجه خېل مؤلف تاریخ نیازی قبائل

¹ په حواله د "تاریخ نیازی قبائل" از محمد اقبال خان تاجه خیل

² پښتانه... از ډاکټر حبیب الله تږی

³ په حواله د "پښتانه" از ډاکټر حبیب الله تږی

خونکی په معنی استعمالیږي. چونکې د افغانانو زړه وړتیا په هره زمانه کېنې بې مثله پاتې شوې ده، په دې وجه د ماديانو له خوا د افغن په اعزازی لقب مقلب شوی وو. بیا بتدریج دا نوم بتاویل اطلاق علی القوم "افغان" شو. او د کثرت استعمال په وجه د وخت سره د "افغان" په موجوده شکل کېنې مروج شو.

پښتون:

په افغانانو کېنې د وړومبی نه دا قاعده راروانه ده چې څنگه دوی په اجتماعي توګه ځان ته افغانان وائي، دغه شان په انفرادي توګه هره قبيله ځان په پښتون خواخوی. دغه وجه ده چې د افغان او افغانستان په شان پښتون او پښتونخوا هم د زړو وختونو مستعمل راروان دی. د تتبع نه پته لګی. چې ماده اصلی د دې لفظ "پشت" ده. یعنی حروف اصلی ئې پ، ش، ت دی. خو د ش په ځای "ښ" هم د عمومی متبادل په توګه رواج لری. یعنی پښت هم وئیلی شی. مغریان وغېره د حرف "ښ" په ځای "ک" استعمالوی، په دې لحاظ اصل کلمه "پخت" ګڼلی شو چې مغریان ئې پکت لیکي او وائي.

رسماد" د دې جملې مفهوم تر اوسه نه دے تحلیل شوی. دا ډبرې په درېمې صدی عیسوی کېنې ددې حکمران په امر لیکل شوې وې.

د ساسانی لړۍ شاپور درېم هم په خپلو شاهي ډبرو کېنې د "اباگان" په نوم د یو قوم ذکر کړی دے. لرغونی چینی سپلانیانو د موجوده شرقی افغانستان په تذکرو کېنې د "اپوکین"¹ نومې یوې توریالې قبیلې ذکر کړی دے، ماهرین السنه دا ټکی دا افغان معرب ګرځوی.

په قدیمی هندی تذکرو کېنې د دې ټکی مماثل د وراهامهیرا په "براهت سمیتا" کېنې موندلې شی. لیکونکی دا کتاب د جغرافیې او فلکیاتو په موضوع په شپږمه صدی عیسوی کېنې لیکلی وو. مهیرا په دې کتاب کېنې د هندوستان د جغرافیائی حدودو نه علاوه د هغه زمانې د قامونو ذکر هم کړی وه. په دغه ذکر شوی قامونو کېنې د "اواگان" Avagan په نامه د یو قام ذکر هم شوی دے. د دې نوم (یعنی اواگان) د افغان نه غوره متبادل موندل مشکل دی.

زما (مؤلف) په خیال افغان په اصل کېنې د افغن نه معرب دے. افغن په فارسي کېنې د غشتلی او ارتاو

¹ په حواله "پښتون" از ډاکټر حبیب الله تږی

ده چې ذکر ئې په رگوئيد کښې شوم دے. دا قبيله د هندی آریاو د دریو منځگرو څانگو نه یوه وه، د دې وړاندېز د پرمختګ په کتنه کښې بعضې محققینو د هیروډوټس د سپل نامې نه هم حوالې ورکړې دي، دې مورخ او سپلانی په خپلې سپل نامه کښې د پکتویس په نوم د یوې قبیلې ذکر کړې دے. دغه شان د بعضې اروپایي څېړن کارو په خیال د "پشت" کلمې اصل بخد دے. بخد قبيله د آریاو د باختری څانګې نه وه. دا قبيله په بلخ کښې اباد وه. د دوی په رائي بلخ هم په اصل کښې "بخد" وه.

پټان / پټهان:

دا افغانانو ته د نورو قامونو له طرفه ورکړې شوم نوم دے. د پښتون برعکس افغانان په خپل مابین کښې د پټان په توګه خپل نسلي شناخت نه خوښوي، د دې نوم د وجه تسمیه په بابله مختلف روایات دي. د افغان مورخینو په خیال پټان په اصل کښې بټان دے¹. چې د کشتي په لاندې حصه کښې لګېدلې لرګي ته

¹ د عربو لغت کښې د البطن معنی ده، د هر څیز دننی برخه، البطان هغه څادر ته وئیلی شي چې په اس باندې د مچانو له څاری له کبله اچولې شي، بطانة د کپړي استر، راز ته وئیلی شي. ابن اثیر په خپل تالیف "اللباب فی تهذیب الانسان" کښې "بټان" د طریثیت په میمو کښې د

د روشن خان د څېړنې تر مخې د "پښت" کلمې اصل عبراني دے. د بنی اسرائیلو په تاریخ کښې "بنی پښت" یو نوموړی خپل تېر شوم دے. دا خپل په لوړو دولتي مراتبو فائز او د جنگیالی صفاتو حامل وه.

د بعضې محققینو رائي ده چې دا د عبراني ټکي "پاشت" نه مشتق دے چې معنی ئې "وېشلی شوی" ده یعنې د بنی اسرائیلو جزو منقسم.

دا هم وئیلی شي چې څنګه د مشرقی کلیسا یوې ډلې په ۲۰۰ء کښې د مغربي روایاتو سره د اختلاف په وجه د سوريا (شام) په بنار الروحا کښې د سریانی کلیسا بنیاد ایښودے وه او د انجیل په بابله ئې خپل تعبیرات د "پشتینا Pashteena" یعنې ساده تعبیراتو په نامه موسوم کړي وو¹، دغه شان دا قوم هم خپل ساده و ارفع روایاتو یعنې "پښتونولۍ" په وجه پښتون مشهور شو. پوښتون شاعر څه ښه وئیلی دي.

ساده دی اندازونه کړه شډل شډل کتل

دا چا وې چې انداز د پښتنو مه زده کوه

په جدید اروپایي څېړن کارو کښې د اکثر ګوند دا خیال دے چې پښتانه په حقیقت کښې هغه پکتیا قبيله

¹ بحواله تاریخ نیازی قبائل از محمد اقبال خان تاجه خیل

سلېمانی:

د افغانانو دا نوم هم ډېر پخوانی دے. رومبی عرب مورخینو دا قام عموماً په دې نوم سره یاد کړی دے.¹ د خلاصة الانساب مطابق پخوا زمانه کښې د ملک شام د کوه سلېمان² سره د تعلق په وجه دوی سلېمانیان نومولی شوی وه. د بعضو دا رائي ده چې دا نوم کوه سلېمان (ډېره اسماعیل خان) ته منسوب دے. سلېمانیه په عراق کښې هم د یو ځای نوم دے. چې هلته د لرغونی ادوارو نه اسرائیلیان آباد راروان دی هم دغه وجه ده چې د اسرائیلیانو یوې ژبې ته نن هم سلېمانیه وئیلی شی.

پښتون خونه (نسل):

اگرچې افغانانو همېشه د قامی او قلمی روایاتو له کبله خپل نسلي تړون بنی اسرائیلو سره بیان کړی دے

¹ شاه نعمت الله دهلوی 560 هـ د خپلو پېشنګویو په مجموعه کښې لیکي "گر دد بنو سلیمان باشد چون فضل رحمان یعنی که قوم افغان باشند صد علانه"

² په افغانی تذکرو کښې د قیس ټاټوبي کوه سلیمان (کسی غر) روایت شوی دی. تر څو چې د کوه سلیمان تعلق دے. نوی څېړنو نه رابرسېره شوی دی. چې د علم حدیث په وقیع ځانګه اسماء الرجال کښې د قیس بن یزید په اړوند د کوه سلیمان ذکر شوی دے. د دې غر وقوع د بلخ په منطقه کښې بیان شوی دے (مسعود الحسن رو هیله – قیس پټهان – تحقیق کا ایک پهلو) ابن ندیم په خپل قابل قدر تالیف د "الفهرست" په نهمه مقاله کښې لیکي "بلخ نه ملتان ته بلکل نیغه لار ده. ځکه چې د ملتان ودانی بلخ سره زیاتې نزدې او تړلې دی. (اثر جان)

د خاص بلخ په بابله ابن بطوطه په خپله سفرنامه (رحلة ابن بطوطه، مصر چاپ) کښې لیکي چې د حزقیل (اسرائیلی پیغمبر) مزار دلته دے. دې په دې لړ کښې زیاتوی چې د ده په مزار قبه جوړه ده او موټر پخپله د ده د مزار زیارت ته لارو. (اثر جان)

وئیلی شی. دا نوم له دربار رسالت نه قیس عبدالرشید ته ورکړی شوی وه.

د مغلی دور د مورخینو مطابق اسم پټان هندوستانی ښار پټنه ته نسبت لری، په دې وجه چې کله افغانانو په هندوستان باندې یرغلې شروع کړې نو د رومبی مستقر په توګه ئې په پټنه کښې ودانۍ سازې کړې وې. په دې وجه نورو قومونو پښتانه په پټان ونومول.

د خان خوشحال خان د څېړنې تر مخه پښتنو ته د پټان نوم د محمود غزنوی له خوا د سومنات په غزا کښې د بې مثله مړانې په وجه ورکړی شوی وه.

ظفر کاکاخیل (مرحوم) دا یو لسانی اصطلاح ګڼی چې د پښتانه یا پښتانه روان شکل دے. د فارسی په بعضو کلمو کښې موجود ټکی لکه ش، ت (شت) په هندي ژبه کښې په تېر سره بدلېږي لکه مشت نه مټی، پُشت نه پیته، لشت نه لټه یا لاتھی، دغه قاعدې سره سم پښتان نه پټهان جوړ شو.

نیشاپور په خوا یو کلی روایت کړی دے (دا کلی اوس موقعیت نه لری) دغه شان د ګواډر نه ۱۰۰ کلومتره لري د بندر عباس په سټل (شمال) کښې د یو ښار ګوتی نوم دے، د دې زور نوم "پټ هان" وه (ماخوذ از قیس پټان، مسعود الحسن خان رو هیله)

تبر اخري راجه له د ماتې نه پس دوى خپلې باچايي له پرمختگ او استحکام ورکړه وه. ايرانيانو دا قام په افتالي او هفتالي نومونو ياد کړه دى. بل طرف ته عربانو دوى په هيطل يا هياطله نومولى دى. د هن نظريې سره تړون لرونکي څېړن کار د پښتنو ابدالي او افتالي (هن) يو قبيله گرځوى.

پښتانه ساکادى:

ساکا د ستهين قام د يو قبيلې نوم وه. د دې قبيلې د ذيلي خانگو نومونه دا رقمي وو (۱) توري (۲) اگاتيرس (۳) نري (۴) ملا (۵) تکلاني (۶) گلوني (۷) سرماتي.

ساکا په حربي فنونو کښې بې مثله وو. په خصوصي توگه دا قبيله په تېراندازي کښې بې مثله وه. د ساکاؤ خپل قامي دوددستورونه او ژبه وه. ماهرين موجوده سري کولي ژبه د ساکاؤ د لرغوني ژبې موجوده شکل گڼي. د څېړن کارو مطابق د دې قبيلې د واکمنۍ مرکز سيستان وه. خپله سيستان له ساکستان معرب دى. دا وخت د سيستان زياتره حصه ايران کښې ده، څه لکه حصه ئې په افغانستان کښې هم موقعيت لري. عربانو (مورخينو) به سيستان ته سجستان وئيلو. سلطان

خو مناسب معلومېږي چې دلته څه ذکر د هغو نظرياتو هم ووشي چې د دې قام په بابل په مختلف وختونو کښې په ډاگه شوى دى.

واضح دې وي چې دا وړاندېزونه د علمي پس منظر سره سره د سياسي، مسلکي او نسلي تعصباتو غمازي هم کوي. دغه وجوهاتو که يو طرف ته تحقيق او تنقيد ته د ودې موقع ورکړي ده نو بل طرف ته ئې د دې قام د نسلي اصالت په بابل اختلافات هم جوړ کړي دي. زمونږ دې دليل له د هنري راورتي د دې تبصرې نه هم تقويت ملاويږي "د يو قام د اصليت او نسب په بابل به د نظرياتو تفاوت دومره زيات نه وي څومره چې د افغانانو د اصليت او نسب په بابل دي".

لاندې مونږ څه قدرې اجمالاً دا وړاندېزونه قلم ته سپارو.

پښتانه هن دي:

د دې وړاندېز تر مخې پښتانه په نسب هن (قام) دي. هن په اصل کښې تاتاريان وو. دې قبيلې په خپل وړومبى چپاونو کښې گندهارا دل ول کړې وه. او بيا ئې بتدريج په پنجاب يرغلې کړې وې. په ۴۴۵ء کښې د گپتا

خان صابر په خپل تالیف کښې د کنستی شوو ډبرو او خزو په حواله پښتانه ساکا قبيله گڼلې دی. ولی الله خان هم د پښتنو د اصل په بابل د ساکا وړاندېز قائل وه.

هیرودوتس ساکا او پکتا جلا جلا بیان کړی دی. د دې مورخ مطابق "ساکا" یو نوم د ۷ چې پارسیانو د باختر ټولو قامونو له ور کړې د ۷. هم د دغه مورخ د وېنا تر مخې په پارسی قبائلو کښې نیم پارتھی دی، د هیرودوتس بیانوی چې ساکا و کوروش (سکندر ذوالقرنین) شهید کړې وه او دارایوش د دوی نه تېښته کړې وه.

پښتانه عبرانیان دی:

د خان علین مکان خوشحال خان خټک مطابق پښتانه د حضرت ابراهیم د ورور^۱ اولاد دی. دوی د دستار نامې په اوولسم هنر کښې د نسب د عنوان لاندې چې کله

^۱ سکندر مقدونی په خپل یاداشتونو کښې لیکلی دی "هغه خلق چې ما د دجله او فرات په دوايه کښې لیدلی وو، هم دغه خلق ما د سند په وادی کښې ولیدل. هیرودوتس هم داسې یوې موضوع ته اشاره کړې ده. (د افغانستان ملي تاریخ از قدرت الله حداد فرهاد) مسعودی په مروج الذهب کښې د سریانی باچایانو په بابله لیکي "د دوی د ورومې باچا نوم 'شوشان' وه، وروستو د دې خاندان واکمني د هند او سند نه په تېره تر بسط (بست)، غزنین او لیس نه تر هغه ټولو زمکو پورې پراخه شوې وه، چې په نهر هرمند (هلمند) اباد دی. د مسعودی په روایت په ۳۳۲ هـ کښې د دې سریانی لری د باچایانو لقب 'زنبیل' وه"، ابوالحسن بن حسین بن علی المسعودی مروج الذهب و معادن الجواهر (اول ټوک) نفیس اکېمې اردو بازار، کراچی.

د پښتنو د نسب په بابل د خپلې مطالعې ذکر کوی نو د بخت نصر د لاسه د حضرت دانیال او نورو اسرائیلیانو د بې کوره کېدو او په کرمان او سیستان کښې دمېشته کېدو روایات بیانوی. دوی روایت کوی چې د بعثت نبوی په وخت پښتانه د اور پرستو (ایرانیانو) سره په جنگونو کښې بوخت وو.

په تورات کښې د ابراهیم د دوو وروڼو ناحور او حاران ذکر راغلی د ۷. حاران د خپل پلار په ژوند له دنیا نه کوچېدلی وه. لوط د دوی ځوی وه. د حاران په نوم په لرغونی عراق کښې یو ښار هم آباد وه.

پښتانه یونانیان دی:

د روغ لیونی (عبدالغنی خان) د څېړنې تر مخې پښتانه یونانیان دی. د دوی په خیال د دواړو قومونو په مخ او جته، دود دستور او کلتوری روایاتو کښې ډېر مماثلت د ۷. یونانی قام په گندهارا کښې د سکندر مقدونی د یرغلو نه وړاندې آبادی لرلې. د سکندر مقدونی نه پس د هغه جرنېلانو په بلخ او گندهارا کښې باختیاره باچائی جوړې کړې وې. اخوند دروېزه په خپل تالیف کښې د "پاپین" (تنگرهار) ملک نازو خان په خټه

تشکیل کړې وه. غالباً دا روایت بیلو د طبقات ناصری مؤلف منهاج السراج نه اغسترې وه.

د مؤلف¹ مطابق د هارون الرشید په دور کښې یو یهودی په دې شرط د بنجی نهاران شنسبې مرسته کړې وه چې د ده په مشورو د عمل په صورت کښې به دې یهودی ته غور کښې د مېشته کېدو اجازه ورکوي.

دا هم یو خونده ور حقیقت دے چې د قره باغ په نامه دوه درې مقامات تر اوسه په افغانستان کښې موقعیت لري. واضحه دې وی چې د یو سیمې سره تړون د قامیت بنسټ خو ګرځي خو د نسل هیڅ کله نه. محقق پورن هم دارمني وړاندېز غندنه کړې ده. د ده په خیال د "سینټ مارټن دارمنستان یادونې" وئیلو نه پس دا خبره په لنډه پوهې ته راځي چې ارمني اغوان او افغان دوه جلا جلا قامونه دي.

پښتانه قبضي الاصل دی:

غالباً دا وړاندېز د ټولو نه وړومبې د تاریخ فرېښتې مؤلف وړاندې کړې وه. داسې ګمان کیږي چې د دوی مآخذ مطلع الانوار نومی کتاب وه. فاضل مؤرخ خپل

یونانی لیکلی دی. د دوی مطابق د سوات او ننگرهار زاړه سلاطین پنج په خټه یونان وو.¹

پښتانه آرمینیان دی:

دا وړاندېز وړومبې کروسنسکی وړاندې کړې وه. داسې بریښي چې د ده مآخذ تاریخ منتظم ناصری وه. بیا وروستو جارج کیپل او بیلو په خپلو خپلو دلائلو دې وړاندېز له وده ورکړه. په اصل کښې د دې وړاندېز بنیاد د لفظ افغان او اوغان باهمی یوشان والی او هغه ت روایات دی د کومو تر مخه چې افغانان په یو زمانه کښې په آرمینیا کښې مېشته وو. د کروسنسکی په وېنا "دا بالکل مبهمه او نامعلومه ده چې په بنیادی توګه دوی د شیروان یا د هغه ولایت دی چې د بحیره کیپسن په غاړو د داغستان په لوري دی. یا د هغه صحرا دی چې د غه ولایت سره پوله لري او د باب الابواب نه پورې ده".

د بعضې څیړنو تر مخه د شېروان او قره باغ په وټو کښې د لویو لارو ساتندووی په اغوانیڅ بللی شو. د بیلو مطابق د غور اوسېدونکي په بنیادی توګه ارمني اغوان وو. دې خلکو یهودو سره د ټل بندی په بنیاد د یو قام

¹ منهاج السراج - طبقات ناصری - ترجمه: پروفیسر افتخار احمد (اردو)

¹ تذکرة الابرار والاشرار، از اخون دروېزه

دغه شان د جغرافيه خلافت مشرقى مؤلف د "بوشنج" په بابله ليكي "دا ښار د هرات نه د هري خور په كينري غاړې په څه فاصله سېل (جنوب) په مخ آباد وه. د عمومى روايت تر مخې د دغې ځاى هوائى چكې فرعون مصر ايجاد كړې وې هغه د خپلو خوبو (فتوحاتو) په لړ كښې د خپل وطن نه دومره لري راغلى وو چې تر دې ښار ئې خپله باچائى قائمه كړې وه.

پښتانه بنو قطوره دى:

د حضرت ابراهيم خليل الله گڼې بيبيانې مباركې وې. په دغو پاكو بيبيانو كښې يو بى بى قطوره هم وه. د رواياتو تر مخې د حضرت ابراهيم عليه السلام د دې بيبي نه شپږ ځامن وو. چې د هغو نومونه (۱) مديان (۲) يقسان (۳) مدان (۴) اسباق (۵) زمران (۶) سوخ وو.

په تورات كښې بيان شوى دى چې حضرت ابراهيم عليه السلام خپل ټول هر څه حضرت اسحاق عليه السلام ته عطيه كړي وو. او د باقى بيبيانو ځامن ئې سره د ډېر مال حال مشرق پله (طرف) رخصت كړى وو. دا خلق د ايران په شمالى غربى سيمه كښې اباد شوى وو.

وراندېز په موسوى قبطى او فرعونى قبطى باندې تقويه كوي. بيا د فرعونى قبطيانو د ابرهه په لښكر د شموليت په وجه د تباھۍ ذكر كوي. د پښتنو د قبطى ختې روايت يو بل مؤرخ فريد الدين احمد هم په خپلې رسالې "انساب الافاغنه" كښې كړې دى. هغه د تاريخ افغانى او تاريخ غورى په حواله سره ليكي چې پښتانه په خټه اسراييليان دى خو بعضې په دوى كښې قبطيان هم دى. د فرعون دا مرستيال قبطيان د بې وطنه كېدو نه پس د كوه سلېمان په علاقه كښې مېشته شوى وو. دلرغونى فارس د تاريخ مطابق هڅامنشيانو ۵۲۵ ق.م. كښې د مصر د فتحې نه پس تر موجوده ليبيا پورې خپلې باچائى له خوروالې وركړې وه. د هيرودوتس مطابق چې كله كمبوجا (باچا) په ليبيا (ليبيا) كښې برکه نومي يو وړوكى ښار فتح كړو نو ده هغه په امر اهل برکه د مصر نه ايران ته وليگلې شو، بيا د دارايوش (باچا) په امر اهل برکه ته په بلخ كښې يو كلې وركړې شو. چې هغه د دغې قام د زوړ وطن په مناسبت سره برکه^۱ مشهور شو.

^۱ بركى د اورمر قام مشهوره ذيلې څانگه ده. د دې ټكى د "بركه" سره لفظى يوشان والى بې د څه تامله ښكاره دى.

د دې وړاندېز تر مخې آریا د ثقافتی ډلې نوم دے. د قاضی عبدالحليم اثر مطابق آریا د "أر" نه معرب دی. چې معنی ئې اور ده. په لرغونی وختونو کښې "أر" د سومیریانو (قام) د پلازمینې نوم وه. دا قام د اور د تقدیس قائل وه. د دې قام د باچائی ډاندي تر لرې لرې خواره وو. د سومیریانو د اثر لاندې چې کوم قومونه د اور د نمانځلو قائله شوی وو. هغوی په آریا سره نوموړی شو. د "اور" کلمه په پښتو ژبه کښ هم په دغه معنی مستعمل ده. او د اور سره د نسبت د پاره د "اورین" کلمه وضع ده.

(۲) آریا په لحاظ د ژبې:

ماهرین السنه د آریا معنی نجیب، شریف او اصیل کوی. په پښتو کښې هم "اره" د بنیاد او اصل په معنی استعمالیږي.

د ټولو نه ورومې روسی مستشرق پروفېسر کلاپروت ته د پښتو ژبې د ټکو، لغاتو او قواعدو د کتنې په بنیاد د پښتنو په بابله آریا وړاندېز مخې ته کړی وه.

د ظفر کاکاخیل د څېړنې تر مخې "آریا" یو لسانی اصطلاح ده. او هر هغه سړی په آریا بللې کېدې شی چې آریائی ژبه وائی. د هغه په خیال دا د یو سړی یا د یو قام د

د یقسان په اولاد کښې حضرت شعيب عليه السلام پیدا شوی وه. د دوی د اسم محضه په وجه روستو د دوی قام په قینې شهرت لرلو.

د تورات د روایت مطابق چې کله ملک طالوت د عمالقو (قام) خلاف د جنگونو په وخت هغوی د سموئیل پیغمبر په مشوره قینیانو ته د عمالقو د منځ نه وتلو ووئیل، نو په دغه وېنا دا خلق د خپل وطن نه په کډه شو او په فارس کښې مېشته شو. بیا دغه قینیان د پشت په زمکه (چې د سبزوار سره نژدې موقعیت لري) آباد شو. د هڅامنشیانو په وخت دې سیمې د پارتیا په نوم شهرت لرلو. د اسلام په ابتدائی دور کښې دا سیمه په طبرستان مشهوره وه. د پشت اوسېدونکي دا بنو قطوره پومې په پاشتین او بیا په وروستو وختونو کښې په پشتون او پشتانه باندې وپېژندل شو.

پښتون آریا دی:

د آریانو د وجه تسمیې په بابله دوه وړاندېزونه شهرت لري. (۱) آریا د کلتوري ډلې نوم دے. (۲) آریا د ژبې په بنسټ د ختې (نسل) نوم دے. (۱) آریا کلتورنی ډله:

تقویمی د پاره د یونانی مؤرخ هیروډوټس^۱، جغرافیه دان بطليموس کلودیس^۲ او یونانی جرنېل او سېلانی سکائی لاکس^۳ د تالیفاتونه حوالې د دلیل په توګه وړاندې کوی.

دې درې واړو یونانیانو د پکتی، پکتین، پاکتی یس او پکتیان^۴ په نامو د یو قام ذکر په خپلو تالیفاتو کېږي کړې دي. دغه شان ئې د دې قام وطن په پکتیا او پاکتیا باندې یاد کړې دي. د هندوانو د زړو مذهبي کتابونو او د یونانی علماؤ د باندیني حوالو په بنیاد د څېړن کارو یوې ډلې دا نتیجه راویستې ده چې د هندي آریاګانو د درې بنیادي څانګو (۱) بهارته (۲) یدو (۳) پکتیا کېږي هم، پکتا د پښتنو لرغونی نوم دی^۵. د آریائی وړاندېز منونکی دوېمه ډله دا عقیده لري چې پښتانه د تېر وختونو بخد قام دي. د بخد قبیلې او علاقې نوم په اوستا (پارسیانو مذهبي کتاب) کېږي هم راغلي دي.

^۱ هیروډوټس (۴۸۴ تا ۴۲۵ قبل مسیح) د پکت د وطن نوم په پکتیکا (پکتویک) یاد کړې دی، هغه د دې قام د ذکر په لړ کې د دې قام وطن د دریائې سندھ غاړې په گوته کوي.
^۲ بطليموس د پکت قبیلې وطن د پکتین په نامه یادوي. د ده په وېنا د پکتیو وطن پکتین د پارو پامیزاد قطب (جنوب) ته موقعیت لري.
^۳ د دارا د وخت امیر البحر سکائی لاکس (۵۲۱ تا ۴۸۶ ق م) د پکت قبیلې وطن په پکتیا یاد کړې دی.
^۴ هیروډوټس د پکتیان وطن د "اراکوسیا" په نامه یاد کړې دی.
^۵ هندي آریا د "دیو" کلمه د مقدسي هستي د پاره استعمالوي خو پښتو ژبه کېږي د یو د شېطان صفت ذات د پاره مستعمل دی. چې د دوی د دې عقیدې سره هم توپیر دی.

مشر نیکه نوم نه دی. تر څو چې د آریاؤ د ورومې ټاټوبي (مسکن) خبره ده په دې بابله د محققینو اختلافات دي. د ګڼو څېړن کارو په خیال د آریا قام ورومې ټاټوبی سطح مرتفع پامیر او د آمو (دریاب) موند (منبع) والا علاقه ده^۱.

د بعضو په خیال د دې قام ورومې ټاټوبی سیکینډی نیویا، فن لینډ یا د ډینیوب دریاب وادی ده. بعضې ئې جنوبی روس، نور ئې جزیره نما بلقان او پاتې محققین منګولیا او چیني ترکستان بیانوي.

د پښتنو د آریائی وړاندېز په بابله د رګوید نه علاوه د یونانی سیلانیانو، مؤرخانو او جغرافیه دانو لرغونی تذکرې د سند په توګه وړاندې کولې شي. د دغې کتنو لاندې جدید څېړن کار دا عقیده لري چې پښتانه هم هغه پکت^۲ قبيله ده چې ذکر ئې په رګوید (د هندوانو مذهبي کتاب) او د مهابهارت د لسو قبیلو په شخړو کېږي شوي دي^۳. دا څېړن کار د دې خپل وړاندېز د

^۱ د پوهان عبدالحی حبیبي صېب مطابق اریائی قامونه ورومې د خپوه، خوقند او د بدخشان په منځني زمکو اباد وو. بیا د ابادي په زیاتي دوی په دریو ډلو کې تقسیم شو. یوه ډله د هندوکش غر په لار د کابل د سردرو نه په تېره هندوستان ته لاړه. دوېمه ډله د ایران په مخ خوره شوه چې د هغه ځایه بتدریج یورپی سیمو ته په کډه شوه. درېمه ډله په خپل وطن پاتې شوه چې اوس په پښتنو یادیږي.
^۲ بعضي څیړن کار دا رائي لري چې د مسیح نه ۱۴۰۰ کاله وړاندې د هندوانو په مذهبي صحیفه "رګویدا" کېږي پښتانه په دې نوم یاد شوي دي (په حواله د پشتون کون از پروفیسر پرېشان خټک)
^۳ د رګوید مطابق د لسو قبیلو په جنگ کېږي دې قبیلې د سوداس خلاف جنگ کړې وه، (رګوید منډاله ۷، ۱۸، ۷) په دې کتاب کېږي دا قبيله د پاکتاس (Pakthas) په نامه یاده شوې ده.

آریاگانو په دوی غلبه موندې وه. هم په دې وجه د هغه وخت راسې په هندوانو کښې د داس یا داسیو نوم د مری د پاره مستعمل راروان دے. خو د آسور قام پسوی ذکر هیڅ چرته نشته. دغه شان د رگوید د پکت په پښتنو باندې د اطلاق مونږ هیڅ قرینه نه لرو. یعنی چې پکت د یو سړی نوم وه که د باچا یا د قام. مونږ ته معلومه ده چې په هندوانو کښې د اوچت ذاتونو خلق تر اوسه د نورو آریاگانو په شان په خپله ژبه کښې د "خ" په ځای "ک" وائی. خو سوال دا پیدا کیږي چې باوجود د یو ستر ذات آریائی قام نه پښتنو د کومو اثراتو لاندې خپل نوم د پکت په ځای پښت کړو؟

تر څو چې د هیروډوټس د تالیف "تواریخ" ذکر دے. د خپل کتاب په ورومې باب کښې دا مؤرخ لیکي "پاکتی یس د یو سړی نوم وه د لودیا د قام نه، ساردس د لودیانو مرکز وه". دا فاضل مؤلف د پکتیا خلق په اووم اقلیم کښې پکتویک او آرمینیان په دیار لسم اقلیم کښې هندیان په شلم اقلیم کښې لیکي او د پکتیا ځای په آرمینیا کښې ذکر کوي. خو چې کله هیروډوټس د سکائی لاکس د مهم او د مخامنشیانو د خپلو ولایتونو نه د سالانه خراج ذکر کوي نو دغه وخت واضحه شی چې د وخت

ورومې عرب مؤرخانو هم د بخد ذکر په خپلو تذکرو کښې کړې دے. دغه شان د دې پوهانو د څېړنو تر مخې پښتانه د آریاؤ د باختری خانګې سره اړه لري. د دې طبقې پوهانو ته د پښتو ژبې نه هم تقویت ملاوېږي. ځکه چې د دې ژبې تعلق په متفقه توګه ایرانی خانګې سره دے. چې کله مونږ د دې ټولو باندینۍ خبرو جاج واخلو نو د ژبې نه علاوه په ډېرو متقاضی امورو د دې وړاندېز دنتنی افتراق او معیار د مخزن افغانی وغېره نه هم کمزورې ښکاره شی.¹ مثلاً لرغونی هندي مذهبی کتابونو کښې د هندوستان د زړو غیر آریائی قامونو ذکر ډېر په اختصار او مجمله توګه شوی دے. بعضو څېړن کارو د آریاؤ د راتګ نه وړاندې په سندھ² کښې دوو لویو قامونو ذکر کړې دے. چې (۱) آسور³ (۲) داسیو وو. دې دواړو قبائلو نه یواځې په ډاډه د آریاگانو مخ نیوی کړې وه بلکې څو واري ئې ماتې سره هم مخ کړې وو. خو بیا د وخت سره سره

¹ د پروفیسر پرېشان خټک په رايي "د تاریخ د پاره چې د کومو مواخذاتو ضرورت وی، هغه د دې نظريې په ډاډ کښې نه ښکاري. محض په زباني روایاتو او عمراني قیاساتو ولاړ هغه تاریخ چې د منځ د زرګونو کلونو کړی ئې ورکي وی څنګه مستند وګڼل شی"

² د "ډاکټر غلام علی الانا" د څېړنې تر مخې سندھي په بنيادی توګه غیر آریائی ژبه ده. ډاکټر نبي بخش خان بلوچ د موهنجو د اړو د لرغونې ژبې په بابله لیکي "د آثار قدیمه د موندلې شوی موادو او معلوماتو په بنسټ ونیلي شی چې د سندھ لرغونه ژبه د یو سامي صفته ژبو د ډلې نه وه"

³ د مسعودی په قول "د طوفان نوح نه پس په زمکه باندې د ټولو نه ورمي سوريانو د بست، زمينداور او د غزني په سيمو باندې واکمني جوړه کړې وه، دوی د وطنونو د پولو تعين کړې وه، اوني ئې لګولي وې، د دوی ورومې باچا "سوشان" وه. مروج الذهب از مسعودی

لرغونی او اوسنی نومونو یو شان والی، او په پښتو ژبه کښې د سامی ژبو د ټکو پنگې تر څه حده نظرانداز کړی دی.

بحیثیت مجموعی د هیروډوټس د "تواریخ" حیثیت د تېرو وختونو د نورو تواریخو نه بدل نه دی. بیا هم مونږ ته د تېرو وختونو د ټولو مؤرخانو او په خصوص سره د هیروډوټس مننه پکار ده چې د دوی د علمی ارزښتونو له کبله نن مونږ د دې قابل یو چې د تېرو وخت ننداره وکړو.

پښتانه مخلوط النسل دی:

کله چې د پښتنو د خونې په بابله د وړاندېزونو په مینځ کښې اختلاف زیات شو او دا حقیقت هم مسلمه شو چې هره ډله د دلا ټلو په بنیاد خپل نقطه نظر مخې ته راوړی. نو د څېړن کارو او ناقدانو یو گوند د منځ لاره اختیار کړه او دا وېنا ئې وړاندې کړه چې پښتانه مخلوط النسل دی. د دې گوند پوهانو مشر مولانا عبدالقادر گنله شی. دوی نه یواځې د پښتو اکېډمی مؤسس وه بلکې د پښتنو په تاریخ، ژبه او ادب ئې هم ژور نظر لرلو. پوهان پرېشان خټک (خدا مې بخښلې) هم د یو ځان له فکر سره د

چپاؤنو او د متن متفرقه بیاناتو د فاضل مؤرخ لیکنی د مطالبو د وېنا په ترڅ کښې بېخی کمزوری کړی دی. دغه شان چې کله مونږ په دغه تالیف کښې د سپو هومره غټو سروی خورو مېړیانو قیصې ولولو نو دا تالیف د تاریخ نه د دیومالا (فرضی یا خیال قیصی) جوړه شی.

د آریائی نظریې ناقدان دا وېنا هم کوی چې دې وړاندېز ته ۱۹۲۲ء نه پس هغه وخت شهرت ملاؤ شو. چې کله د افغانستان د باچا امان الله خان په وخت کښې د هغه یو وزیر فیض محمد خان په خپل تالیف کښې د افغانانو په بابله د آریا وړاندېز ذکر وکړو. او د دولت له خوا په سرکاری توگه د دې وړاندېز تائید وشو. داسې وئیلی کیږی چې د دې دولتی تائید مقاصد بهرنی اړیکې (خارجہ تعلقات) او د چاپېرچل بېن المللی تقاضې وې.

بهرحال زما په خیال آریائی وړاندېز د کوټلی تجزیې په معیار نه سر ته کیږی تر څو چې د غربی څېړنکارو خیالات دی. په دغو کښې زیاترو د قیاس نه کار اغستې د مې او د زمکنی حقائقو نه ئې ډډه کړې ده. دوی د افغانانو د قامی بنسټ، خوراک سخاک، دوددستور، د دوی په تسلسل سره د لرغونی مینو نه تدریجی انتقالات، عقائدو، نفسیاتو، د دوی د مینو د

پښتانه بنی اسرائیل دی^۱:

د پښتون قام د خپل قامی او قلمی روایاتو تر مخې دوی دهغو اسرائیلیانو اولاد دی کوم چې د آشور او بابل واکمنو عراق او لرغونی پارس او میډیا ته په کډه کړی وو.^۲

د تاریخ د کتنې نه دا حقیقت برسېره کیږي چې انسان په څه نا څه شکل خپل تېرو وختونو سره تړون ساتي. د بشرياتو پوهان هم د دغو انساني نفسیاتو د څېړنو په رڼا کېنې د قامونو د تېرو چپو ماتې کړې یو بل سره لگي. اصل کېنې په زمکه د انسانانو د ابادۍ د خورېدو لویه وجه د دوی د (نقل و حرکت) فطری جبلت دے. د څېړنو تر مخې دا کډوالی په هر پنځوس کاله کېنې په خپله واقعې کیږي. انسان د یو ځای نه بل ځای ته په کډه کېدو کېنې چې چرته د نوی چاپېر چل اثرات قبلوی. هم هلته په لاشعوری توګه د خپلو تېرو ورځو شپو او مینو

^۱ دا خبره چې د افغانانو اسرائیلی وړاندېز د مخزن افغانی د صاحب ایجاد دی، حقیقت سره سمه نه ده. د مخزن نه مخکېنې د دې دریځ لیکنه تذکرة الابرار والاشرار او تواریخ شیرشاهی کېنې شوي وه. په دې بابله یو بله د قدر وړ حواله د ابوالفضل لیکني دی، دې چې کله د انین اکبری په دوهم ټوک کېنې د ګڼو ولایتونو حال لیکي نو د افغانانو په بابله د دوی د اسرائیلی دعوی ذکر هم کوي.

^۲ د یهودیانو لرغونی معبد چې کندرات نې په کابل کېنې موجود دی، د یهودی دائرة المعارف په روایت د دې تاریخ د بخت نصر د زمانې دی. (پښتانه از ډاکتر حبیب الله تږی)

دې وړاندېز په څنګ ښکاري. د دوی په خیال یو سپېڅلې پښتون ګوند چې په خونه پښتون وه د تاریخ په تتو ورځو شپو کېنې د بلخ نه تر سلېمان غره پورې چرته نه چرته مینې لرلې. دغې ګوند بیا په پراخه توګه د قبائلو شکل اختیار کړو. دا دهغه وخت خبره ده چې کله آریاګان په دې سیمو لانه وو مېشته شوي. دوی د پښتنو د خونې د څېړنې په بابله پښتونولۍ ته لوړ والې ورکوي. ځکه چې د دوی په وینا دې ضابطې د اسلام نه هم وړاندې په دې قام کېنې رواج لرلو.

که چېرې غور وکړم شی نو د مخلوط النسل وړاندېز په ګټه کېنې د علمی دریځونو سره زمکني حقائق هم موجود دي. د پښتون قام سره تړلې قبیلې لکه کمبار، کشار، ماندوری، طوری، ګمر، وغېره نن د پښتونولۍ په امېل کېنې د ملغلرو په شکل داسې پېېلې شوي دي چې په دې کېنې د یوې ملغلرې کمې زیاتې ګویا چې د ټول امېل د ماتولو باعث ګرځي. د کرمې توری خپله وائی چې مونږ په خپل کرلانی او په خونه ترک یو. او د اسلام نه وړاندې مونږ بدھا مذهب منونکی وو. مونږ وړاندې دا خبره لیکلې ده چې په ساکا قبائلو کېنې د یوې قبیلې نوم توری وه.

د. د دوی پلرنی وطن د عراق لرغونی ښار "أُر" وه. دوی د "أُر" یو لوړ رتبه تېر سره تعلق لرلو. د "أُر" خلق د بتانو او د فطری مظاهرو د لمانځلو منونکی وه. په دې وجه دوی په کوتلی دلائلو سره خپل قام ته د توحید باری تعالیٰ بلنه ورکړه. کله چې د "أُر" بامبران ابراهیم علیه السلام ته په دلائلو کښې پرې شو. نو دوی ئې د اُور په غرغډو کښې وغرځول. خو ولې سختن دوی د هر قسم جانی او بدنی تلفاتو او سوځېدو نه اوځغورل. د دې واقعي نه پس ابراهیم علیه السلام د کور د یو څو افرادو سره ملک کنعان او مصر ته هجرت وکړو.

د ابراهیم خلیل الله د وړومبی تېر نوم سارا (بی بی) وه. د سارا بی بی نه علاوه هاجره (بی بی) او قطوره (بی بی) هم د ابراهیم علیه السلام کورودانې وې. د سارا بی بی اولاد په بنو اسحاق، د هاجرې بی بی اولاد په بنی اسماعیل او قطورې بی بی او په بنو قطوره سره شهرت لري. بنو اسحاق د فلسطین او د دې په خوا و شا زمکو، بنو اسماعیل د فاران په سحرا^۱ کښې او بنو قطوره په شرقی وطن مېشته شوی وو. د حضرت ابراهیم علیه السلام فضائل او مراتب بې حساب دی. تاسو په ابوالانبیاء، د

سره خپل تړون هم په څه نا څه شکل نوی چاپېر چل ته راړوی.

د خپل تېر وختونو سره تړون ساتلو د پاره انسان گڼې وسیلې پکار راوړلې. لکه د تېرو نیکانو نومونه خپلو بچو له کېښودل، نوې مینې د زړو مینو په نامو یادول، د نیکانو د مورنۍ ژبې ټکي خپلې موجوده ژبې ته راړول. د پلار نیکه مذهب او دود دستور له په مروج مذهب او دود دستور کښې ځای ورکول یا په څه نا څه شکل جاری ساتل.

د انسانانو دا فطری خوی د نوی کلتورونو په جوړېدو کښې او د تهذيبنو په وده کښې مهمه برخه اخلي هم دغه وجه ده چې د نن وخت څېړن کار د نورو سائنسی وسیلو سره سره دغه انساني جبلتونه اوس هم په قامونو د څېړنې په لړ کښې پکار راوړلې. مونږ په مختصره توګه د اسرائیلیانو پېژندګلو او د دې قام د عروج او زوال جائزه لوستونکو ته وړاندې کوو.

د حضرت یعقوب علیه السلام اولاد ته بنی اسرائیل وئیلی شی. دوی د حضرت اسحاق علیه السلام ځوی او د ابراهیم علیه السلام نوسه وه. حضرت ابراهیم علیه السلام په انساني تاریخ کښې یو ستر مشر تېر شوی

^۱ پیدائش ب ۲۱ ایه ۲۱ + پیدائش ب ۲۵ ایه ۶ (تورات اردو)

زړه د مخاوی نه پس چې کله د نبوت او امارت په لویو مراتبو فائز شو نو په دغه وخت د پاکې خورې په وطن د قحط له کبله ئې خپل ټول روڼه او پلار راوبلل او د مصر په غواړه علاقه "جشن" کښې ئې اباد کړه. د وخت سره سره مصريانو د نسلي عصبیت لاندې آل یعقوب علیه السلام مریان وگرځول. آخر څلورسوه دېرش کاله پس دې قوم د موسی علیه السلام د مشرۍ لاندې د مصريانو نه خلاصه بیا موندله. بیا د موسی علیه السلام خادم یوشع بن نون د اسرائیلیانو د لږتګ د پاره قاضیان وټاکل. دور قضا کم و زیاته څلورسوه پنځوس کاله وه. د حضرت سموئیل علیه السلام په وخت کښې د آل یعقوب په ټینګار د بن یمین قبیلې نه ساول المعروف ملک طالوت د دې قام باچا مقرر کړو. د ملک طالوت نه پس حضرت داود علیه السلام د نبوت و خلافت په چارو سرفراز شو. د حضرت داود علیه السلام نه پس حضرت سلیمان علیه السلام ته نبوت او بې مثله او منفرده باچائی اوبخښلې شوه.

د سلېمان علیه السلام نه پس د هغوی ځوی رجبام باچا شو. د ده په واکمنۍ کښې یربعام افرائمی دنورو لسو قبیلو په تړون د اسرائیل په نامه د یو جدا دولت بنسټ کېښودو بل طرف ته رجبام خپله یهودی

لویو قامونو پلار او د خلیل الله په درنو نومونو سره مقلب ئې.

د حضرت اسحاق علیه السلام دوه ځامن وو. (۱) عیس (۲) یعقوب علیه السلام

د عیس اولاد په ادومیانو مشهور وه.

د یعقوب علیه السلام څلور بیبیانې وې، په دوی کښې "لیا" او "راخل" زوجاتې وې. او بلها او زلفه ئې أم ولد^۱ اینځې وې. د دوی ټول دولس ځامن وو چې نومونه ئې په لاندینی ډول دی:

د لیا نه: (۱) روبن (۲) شمون (۳) لاوی (۴) یهودا (۵) اشکار (۶) زبولون

د راخل نه: (۱) یوسف (۲) بن یمین

د بلها نه: (۱) دان (۲) نفتالی

د زلفه نه: (۱) جد (۲) آشر

د حضرت یعقوب علیه السلام په ټولو زامنو کښې د حضرت یوسف علیه السلام سره زیات محبت وه. حضرت یوسف علیه السلام په خپل کوچنوالی کښې د خپلو روڼو د ناروا سلوک او بیا د مصريانو د لاسه د ګڼی ازمېښتونو او د بندی توب د کشالو په روڼ تندی او ډاډ

^۱ هغه وینځه چې د بچو راوړلو نه پس ورته د وینځې توب نه خلاصی ملاو شي.

واکمنی د نسکورتیا نه پس دا لس قبیلې چرته هم بېرته رانغلې^۱. ځکه چې سرگون د دوی په سیمو باندې نورې قبیلې مېشته کړې وې^۲. د دې وجوهاتو له کبله د لسو وروکو قبیلو د روایت آغاز وشو. د سرگون دوم نه پس سنخرب باچا شو. د هغه د قتل نه پس په آشوری واکمنی د مخ په ښکته تلو آثار شروع شول. آخر په ۶۱۶ ق.م. کښې د بابل او میدیا تېل لښکرو د آشور په دولت یرغل وکړ او د داسې ماتې سره ئې مخ کړو چې دا لومړی دولت محض د تېر وخت یوه قیصه پاتې شوه. د خپل عروج په وخت آشوری دولت د مصر د پولو نه واخلې تر ایشیاء کوچک پورې او د فارس او میدیا نه خوا تر سیهند^۳ پورې واکمنی لرله. بابلیانو هم د آشوریانو په څیر د نیولو شوو سیمو یهودیان په آزار اوساتل. په ۵۹۷ ق.م. کښې بخت نصر د ستر سالار په حېث په یروشلم یرغل وکړ. په واپسۍ کښې ئې شاه یهودا په زنځیرونو تړلې ځان سره بابل ته بوتلو^۴. د یهوئیم نه پس د یهوئاکین په واکنۍ کښې بخت نصر بیا په یروشلم یرغل وکړ. دې واري بخت

قبیله او بن یمین قبیله په سیاسي توګه یو کړه او دغه شان ئې د یهودا دولت په نوم خپله واکمنی قائمه کړه. د یهودا دولت پلازمینه یروشلم او د اسرائیل سامریه وه. په ۷۷۱ ق.م. کښې آشوریانو په اسرائیل یرغلې شروع کړې. د ۷۳۲ ق.م. نه ۸۳۲ ق.م. پورې د نفتالی، جد او روبن قبیله په پوره توګه او د منسی قبیله نیمایي بې وطنه کړه. او دا دواړه ئې د خلخ، خابور، هاران او د جوزان^۱ د خوړ په زمکو مېشته کړې^۲. په ۷۲۲ ق.م. کښې د تګلاته جانشین شلمانصر اسرائیلی ریاست له ماتې ورکړه. او پلازمینه سامریه ئې ګېره (محاصره) کړه. په دغه محال ئې د مقبوضه سیمو ټول اسرائیلیان آشور ته بې کوره کړه^۳. په ۷۲۲ ق.م. کښې د شلمانصر د مړینې نه پس سرګون II د آشور باچا شو. هغه د سامری د فتح نه پس شاه اسرائیل هوسیعی په بندی حال آشور ته ولېګلو. بقایا ټول اسرائیلیان ئې بې کوره کړل او په خلخ، خابور د جوزان په خوړ او د مادیانو په سیمو کښې ئې مېشته کړل^۴. د اسرائیلی

^۱ دې خوړ ته په پښتو او فارسي کښې امو، عربي کښې جیحون او انګرېزي کښې Oxus River وائی، د ساساني واکمنی په مهال امو په ویهه رود معروف وه، د عربي جیحون د گيچون نه معرب دے، د يهودی مورخ موشی جل مطابق گوزان دریائے بلخ (امو) دے.

^۲ تواریخ ۱ ب ۵ ایه ۲۶ + سلاطین ۲ ب ۱۵ ایه ۲۹ (تورات اُردو)

^۳ سلاطین ۲ ب ۱۸ ایه ۱۱

^۴ سلاطین ۲ ب ۱۷ ایه ۶

^۱ سلاطین ۲ ب ۱۷ ایه ۲۳

^۲ سلاطین ۲ ب ۱۷ ایه ۲۴

^۳ دا سیهند موجوده صوابی والا هند نه دی.

^۴ تواریخ ۲ ب ۳۶ ایه ۶

آستر د بنی اسرائیلو د بن یمین قبیلې نه وه. د آستر تره مردکی د سائرس په دولت کښې مهمه څوکۍ لرله.¹ د سکندر په باچائی کښې د اسرائیلیانو سیاسي مرتبه تر دې حده رسېدلې وه چې په ټولو ولایتونو کښې خپل اويا زره دښمنان د سکندر په اجازه قتل کړي وو.²

د بابلیانو د اويا کاله غلامۍ وخت نه واخلې د هخامنشیانو د واکمنۍ تر اشرافۍ پورې اسرائیلیانو د خپلې ژبې سره سره د مذهبي او کلتوري ژوند په ټولو اړخونو بدلون اختیار کړی وه.³ د دې تغیراتو د مخ نیوی د پاره د دوی روحانی او قامی مشرانو دوه ډوله فعالیتونه اختیار کړي وو. هغه ډله چې په یروشلیم کښې بیا سره مېشته شوه. د دغو بدلونونو ئې په شدت سره غندنه وکړه او د احیاء مذهب په لار ئې قامی ژبه او دود دستورونه بیا رواجی کړه. بل طرف ته هغې ډلې چې یروشلیم ته د بیا راتلو په ځای ئې خپل مسکونه وطنونو کښې اوسېدل غوره کړه، دوی قبائلی تقسیم د منځه یووړ او د بنی اسرائیلو په نوم ئې ټول وگړي مجتمع کړه. دغه شان دوی د خپل قامی وطن نه د لری والی له کبله خپلو بچو او نوی

نصر د شاهي کورنۍ سره ۸ زره سپایان، سرداران او هنرمند ځان سره جبری بابل ته بوتلل.¹ د یهوياکین د جلاوطنۍ نه پس صدقیاه باچا شو. څه وخت پس چې صدقیاه هم منحرف شو نو بخت نصر په یروشلیم د یو لوی لښکر سره حتمي یرغل وکړو. د یو کال د محاصرې نه پس چې کله یروشلیم ماتې وخوړه نو د صدقیاه د وړاندې ئې د هغه بچی ذبح کړل. بیا ئې هغه وړوند کړو او په زنځیرونو تړلی ئې سره د ټول ښار د خلقو بابل ته جلاوطنه کړو. بابلی لښکرو د یروشلیم خزاني ووهلې. او ښار ئې لوټې لوټې کړو.²

بیا وروستو ۵۳۹ ق.م. کښې چې کله لوی سائرس³ بابلیانو له ماتې ورکړه نو هم په هغه کال ئې بې وطنه یهودیانو ته د یروشلیم د تلو اجازت ورکړو. دغه شان ۷۰ کاله شاړ پاتې کېدو نه پس یروشلیم بیا آباد شو. خو د اسرائیلیانو اکثریت وطن ته د واپس تلو په ځای د سائرس په خورې ورې واکمنۍ کښې مېشته کېدل غوره کړل.⁴ د سائرس په باچائی کښې ۱۲۷ ولایتونه وو. دهغه ملکه

¹ سلاطین ۲ ب ۲۴ ایه ۱۰ تا ۱۷

² سلاطین ۲ ب ۲۵ ایه ۲ تا ۱۱

³ د سائرس گن نومونه دی، لکه ذوالقرنین، کوروش اعظم، سکندر وغیره

⁴ استر ب ۳ ایه ۸

¹ استر ب ۸ ایه ۹

² استر ب ۹ ایه ۱۶ تا ۲۰

³ نحمیه ب ۱۳ ایه ۲۴ + عزرا ب ۹ ایه ۱ تا ۲

دغه شان پښتنو د لرغونې اسرائیلي وخت ځایونو
یا د هغو په بابل له تاریخي حوالې هم په څه نا څه ډول خپل
کلتوري ژوند کښې په ښکلی طریقه ژوندۍ ساتلی دی. د
پښتنو د خپل نسلي اصالت نه دغه تاریخي لړۍ په بل مخ
جدول کښې ملاحظه کېدای شي.

مېشته زمکو له د خپلو وړ نیکونو او لرغونو وطنونو
نومونه کېښودل شروع کړه. سره د دغو اقداماتو ئې
کلتوري او مذهبي روایات هم نوی کول ته په ګډ صورتونو
سپارل شروع کړل.

چې کله مونږ د باندني بحث په رڼا کېښې د پښتنو د
تهذيبي اقدارو جاج اخلو نو لا محاله راته د اسرائیلي
وړاندیز سپېڅلې حقانیت په ډاګه شی.¹ په دې لړ کېښې
دې ویونکي لاندیني بېلګې د نظر وړاندې کړي.
د لرغونو وخت اسرائیلي نومونه چې تر دې دمه په پښتنو
کښې مروج راروان دي.

(۱) شمون (۲) ساول (۳) میشک (۴) ایتمر (۵) کودی

(۶) ایلم (۷) ایمل (۹) لودی (۱۰) ګمریا جمر

(۱۱) سینی (۱۱) سلمان

¹ د لکهنو پوهنتون ډاکټر نورس افریدی د ملیح آباد (انډیا) په خصوص سره د افریدی قبیلې
او په عموم سره د نورو پښتنو قبیلو جینیاتي تړنونه اغستی وو. د دې تړنونو نتائج د یهودیانو
د اشکنازی ځانګې سره 68.1 فیصد په تناسب سره مطابقت ښکاره کړه. دا تناسب د دنیا
د هر قوم نه زیات دے. (روزنامه ټائمز اف انډیا 07-06-2009 په حواله د وکی پېډیا)
د اسرائیلیانو قامی او مذهبي توپي چې یرملکی Yarmulki نومېږي او ورته Kippah هم
وایي، د افریدو د قامي توپي سره مکمل یوشان والی لري. دا حقیقت هم دلچسپي نه خالي نه
دے چې څنګه پښتانه د واده سړی په پالنگ خپړوی هم دغه شان اسرائیلیان هم د واده سړی
په پالنگ خپړوی.

نوم	د لرغونی اسرائیلی تاریخ سره اړوند	معنی	د پښتنو تاریخ سره اړوند
کرک	د غرب اُردن د یو علاقې نوم	مرز	د خېبر پښتونخوا د قطبی سیمې د یو ځای نوم
سدوم	د اسرائیل د یو مشهور ریاست نوم	د ځای نوم	د خېبر پښتونخوا د مردان ډویژن د یو ځای نوم
بشام	په عهد اسرائیل کښې د شام د یو قلعه نوم وه	د ځای نوم	د خېبر پښتونخوا په قطبی برخه کښې د یو ځای نوم
خېبر	په عهد رسالت کښې د یهودو د مرکز نوم وه	د ځای نوم	په خېبر پښتونخوا کښې د یو ځای / اېجنسی نوم

گدر ¹	د لرغونی عراق د سامی ژبې ټکي دے	د دوو سیمو منځ کښې حد فاصل	د کاتلنگ (خېبر پښتونخوا) سره نژدې د یو کلی نوم دے.
أرمیه ²	په لرغونی مېډیا کښې د یو ډنډ نوم وه	د ځای نوم	د افغانانو مشهوره اُرمې قبیله
میانہ ²	په لرغونی مېډیا کښې د یو ښار نوم، دې ته به ئې میانج هم وئیلو	د ځای نوم	د یوې افغانې قبیلې نوم
صافی ²	په لرغونی مېډیا کښې د سهند غرنه وتلی یو دریاب نوم	د ځای نوم	د افغانانو د یو قبیلې نوم

¹ عبراني کښې Gader د سرحد او بار په معنی باندې دے.² جغرافیه خلافت مشرقی از جی لی سترنج

اسمار	د آشورې (بابلې) ژبې یو تکړه	جنگی وسله	په کنړ کښې د یو ځای نوم
قراقر	د عراق او شام په پولو د یو غرنوم	د ځای نوم	کراکړ د بونیر او سوات په پولو د یو مشهور غر نوم د
سوراء	بغداد (عراق) لرغونی نوم	د ځای نوم	په دغه نوم د بونیر په علاقه کښې د یو ځای نوم
خوست	د لرغونی مېډیا په جبال ولایت کښې د یو ځای نوم	د ځای نوم	د افغانستان د یو مشهور ولایت نوم
شال	د لرغونی مېډیا یو ښار	د ځای نوم	د غزنوی وخت د افغانانو د یو مرکز نوم وه
مراغه	د مېډیا د یو خوشگوار ښار نوم وه	د ځای نوم	د پښتنو غورپه مرغی سره مشابهت

ایلم	په اسرائیل کښې د یو ځای نوم	د ځای نوم	په سوات کښې د یو مشهور غر نوم د
بتنهانی	په عهد قدیم کښې د یروشلم په شرقی غاړه د کوډ زېتون په لمنه کښې د یو ځای نوم وه	د ځای نوم	د افغانانو بېټنی قبیله
پاؤ ¹	د حدر (شاه ادوم) د یو ښار نوم وه	د ځای نوم	شېرپاؤ د افغانانو د یوې قبیلې ذیلی خیل نوم
جمند	د کرمان سهېلی شرقی طرف ته د منوجان ښار د یوې حصې نوم	د ځای نوم	د افغانانو په سربې ښاخ کښې د مند د ورور نوم

¹ پېداش باب ۳۶، ایة ۲۹ (تورات)

پتوم ¹	په عهد فراعنه کښې د خيزونو کښندلو د ځام نوم	نوم	پت (اسم صفت) په دېوالونو کښې گېر هغه ځام چې چت پرې اچولې شوی وی. ²
ميمنه ³	په عهد وسطی کښې د دې نوم اليهوديه وه	د ځام نوم	د افغانستان د يوې منطقي نوم
الغور	تهامه (عرب) ته الغور هم وئيلي شي	د ځام نوم	د افغانستان د يو ولايت نوم
پشت ⁴	دا په کوهستان (لرغونی میدیا) په غر کښې د يو ځام نوم وه	د ځام نوم	د روايت تر مخې په دې دواړو علاقو کښې اسرائيليان د پره موده اباد وه

¹ خروج باب ۱ ايه ۱۲ (تورات)² درياب (پښتو لغت) مؤلفين قلندر مومند، فرید صحرائی³ جغرافيه خلافت مشرقی⁴ دا نکته ډېره مهم ده، بايد په دې بابله نوره څېړنه د پښتنو په بابله نوی انکشافات تر لاسه کړی.

تون	د پشت سره نزدې د کوهستان د یو ښار نوم وه	د ځام نوم	ایضاً
وادی اشکول	په عهد موسی عليه السلام کښې د حبرون سره نزدې د يو ځام نوم وه	د ځام نوم	دانشکول د پښتونخوا د يو معروف او لرغونی ځام نوم دے
بابل ¹	له دې مقام نه انسانان د ژبو د تفاوت له کبله جلا جلا په زمکه خواره شوی وو	د ځام نوم	پښتو کښې بل بل يا بېل بېل د جلا جلا په معنی مستعمل دی

¹ پیدائش باب ۱۱ آیت ۹ (تورات)

انبار ¹	د بغداد په غربي طرف د درياب په غار په آباد يو لرغونې ښار/ د بلخ سره نژدې د يو ښار نوم	د ځام نوم	په باجوړ کښې د يو ځام نوم، په دغه نامه په صوابي کښې هم يو ځام دے
بولان	د بصري (عراق) په لاره د يو ځام نوم دے	د ځام نوم	په صوبه بلوچستان کښې د يو ځام نوم

¹ انبار عبراني ژبه کښې د عطارد سياري نوم دے.

کابل	د مير محمد غبار د څېړنې تر مخې د کابل بنياد په ۷۷۰ ق م کښې آشوري بادشاه שלمانصر ايښود دے وه.	د ځام نوم	د افغانستان د پلازميني نوم ابن حوقل ۲۳۱ هـ په خپل تاليف صوره الارض کښې ليکلی "او په دې ښار (کابل) کښې کافران او يهوديان مېشته وو"
نوښته ديوار ¹	Mene, Mene Tekal, u, Phersin	مشهور متل	په دې فرمان کښې چې د تکل کومه معنی ده هم په دغه معنی په پښتو ژبه کښې دا تکل د "تکل" ² په شکل نن هم مستعمل دے.

¹ مني الله ستاد واکمني حساب ولگولو او ختم ئي کړو. تکل: ته په اندازه غلط اوختي،
اوپرسن: ستا سلطنت تقسيم کړے شو او فارسيانو له ورکړے شو. دوست محمد خان کامل
تاريخ مرصع (نوټونه) از افضل خان خټک

² د تکل معنا اراده، کوشش، تلاش، لټون (درياب پښتو لغت، مولفين قلندر مومند، فريد
صحرائي)

اله	دا نوم په سامی ژبو کښې د لرغونی وختونونه د "سختن" د پاره وضع راروان دے	د اله د ټکی معنی مقصوده ، تحیر او ما فوق الادراک ده	آله، په پښتو ژبه کښې د تعجب کلمه ده
صلاله	د عمان (وطن) د یو مشهور ځای نوم دے	د ځای نوم	سلاله په مهمند اېجنسی کښې د افغانستان او پاکستان په پوله مشهور کله دے
زاب کلان زاب خورد	د آشوریانو سیمه، دجله دریاب او دهغه معاون دریابونه د زاب کلان و خورد په منځ کښې بهیرې	د ځای نوم	ژوب (بلوچستان) کښې د پښتنو مشهور ښار

دغه شان د پښتنو په اولسي رسمونو، روایتونو او د ژوند په نورو تگ لارو کښې هم مونږ ته په خصوصي توګه د سامی تهذیبونو نخښې نښانې په نظر راځي. لکه د یهودو په مذهب کښې د هفتې ورځ ته "سبت" وائی. په دغه ورځ د ژوند هلې ځلې خصوصاً په معاشي چارو بندېز وی. بل طرف ته پښتانه هم دغه ورځ ته "خالی" وائی. دا ټکي د خپل ساده ساخت او معنی په وېنا کښې د تنوع په وجه په ډېرو ژبو کښې مستعمل دے.

دلته د "سبت" د مفهوم او د دې ټکي په معنی کښې یو شان والی ښکاره دے. لکه چې د "سبت" ورځ د خپلو احکامو په وجه د امروزه ګڼو هلو ځلو نه خالی وی. دغه شان به د بابلیانو د ونی ابتدا د بدهد ورځې نه کېدله. پښتانه دغه ورځ ته شروع وائی یعنی ونی. لکه چې د شروع د ورځې نه شروع کیږي.

د بنی نوع انسان په لویو مراتبو کښې یو د تکلم صفت دے¹. دا هغه مهم اړوند دے چې مونږ پرې د خپل مافی الضمیر او احساساتو وائینه کوو. په اصل کښې د یو قام ژبه نه یواځې د الفاظو ټولګی وی، بلکې هغه مونږ ته د

¹ په دې وجه د ارتقائي وړاندېز څېړن کار هم د دې دریځ منونکی دی چې د ژبي په لار ارتباط د نوع انسان خاصه ده.

په باندنۍ وېش کښې سامی تېر د نورو ژبو په څیر په گڼو ژبو مشتمل دے. چې پکښې آشوری، فینیقی، سریانی، عبرانی، قبطی، عربی وغیره نوموړی دی. د ژبو دا تېر عموماً د سامی نسل د ژبو نمائندګۍ کوی. دغه شان انډو یورپی تېر د آریائی ژبو نمائندګۍ کوی. د دې تېر دویم نوم انډو جرمنیک دے. دا تېر په وېرومبی توګه د ټکو او مخارجو د وېنا په لحاظ سره په سنتیم او سیټیم وېشلی شوی دی. سنتیم په لاطینی ژبه او سیټیم په سنسکرت ژبه کښې سلو (عدد) ته وائی.

د دې تېر دوه بنیادی ولقي دي:

(۱) انډو آریا (د دې ۲۱۹ څانګې دي)

(۲) انډو ایراني (د دې ۸۴ څانګې دي)

په جغرافیائی توګه د انډو ایراني ولقي دوه څانګې دي:

(۱) شرقی (۲) غربی

شرقی څانګه ئې په دوو ذېلو وېشلي ده:

(۱) شمالي شرقی (۲) جنوبي شرقی

ژبپوهان د پښتو ژبې اړوند د جنوبي شرقی څانګې سره گڼي. دلته دا د خپلې گاونډۍ (پامیري) برعکس یواځې ده. د دې نه د دې ژبې لرغونتوب او پښتون قام سره د خصوصي تړون ښوونه په خپله برسېره کیږي.

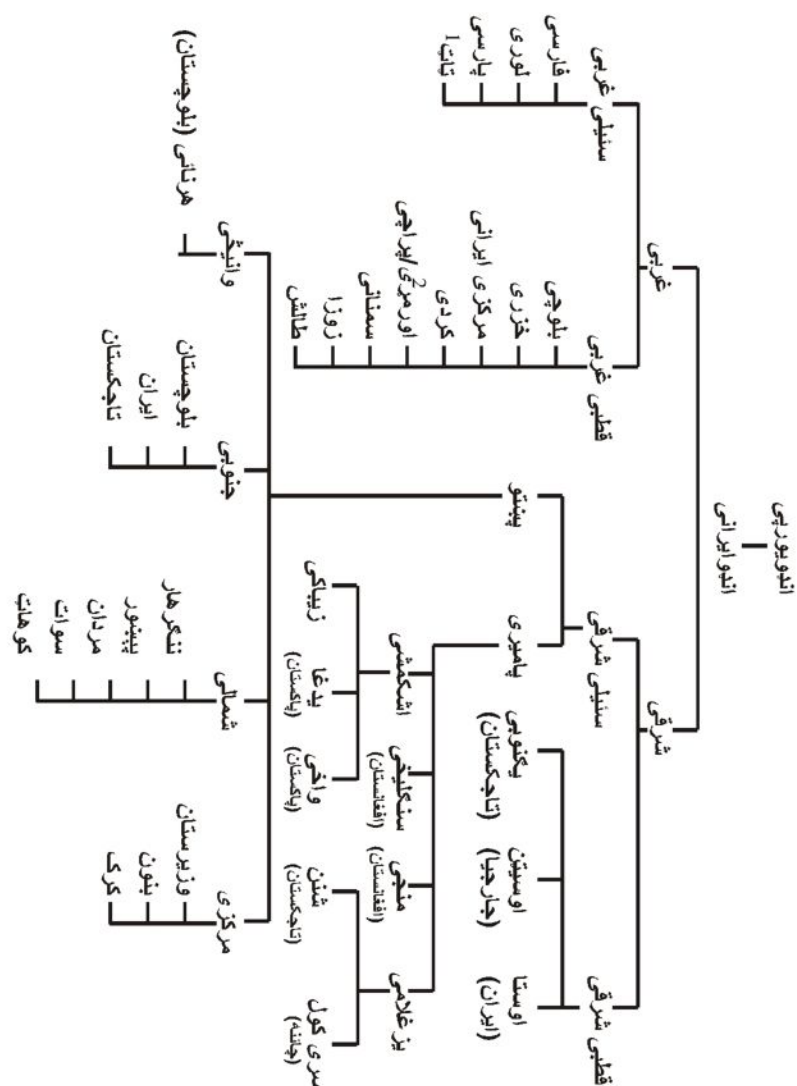
هغه قام د ارتقائي سفر او کلتوري او تمدني اړخونو پوره پېژندګلو هم راکوي. د انساني تاريخ په وېرومبو کښې به د هر نسل يوه مخصوصه ژبه وه. خو بيا د گڼو نسلونو د اختلاط او د نوي قامونو د جوړېدو په وجه د ژبو دې تخصيص د تعميم شکل اختيار کړو. د نسلي اختلاط نه علاوه د دې نورې هم ډېرې وجې وې. د بېلګې په توګه د انسانانو د يوې سيمې نه بلې سيمې ته کډه والې. د دولتونو لوړوالې او ټيټې والې، معاشي هلې ځلې، د نوي مذهبونو اثرات او د موسمي تغيراتو غوندې عواملو د نسلي ژبو د مړينې يا نسکورېدو او د نوو ژبو د ودې او پرمخ تګ د پاره حالات تصفيه کړل.

د ژبو^۱ نوو پاهانو ټولې ژبې په اتو لويو ټبرونو کښې وېشلي دي. دوی دا تقسيم د مشتق ټکو، اوازونو او گرامر په بنسټ کړی دی. لاندې د دغو اتو ټبرونو نومونه د نظره کړئ.

(۱) سامی (۲) انډو یورپی (۳) هندچیني (۴) دراوړی

(۵) موټيرا (۶) امریکي (۷) ملایا (۸) باتتوا

^۱ نوی څیړن کار په دې حقیقت تقریباً یو دی چې لفظ آریا د ژبوی ډلو نمائندګۍ کوی نه چې د نسل.

باندینی نقشه د نوی ژبپوهانو د علمی زیارونو نچور دے

په دې کښې شمالي وېنا په پښتو (پختو) پېښاوری او یوسفزی وېنا بللی شی. جنوبی وېنا ئې په پښتو (پشتو) او کنډاری وېنا په نامه یادېږي. د وانیخی متبادل نومونه چلگری او ترنیوده. دا اوویا فیصده جنوبی، درې شپېته فیصده نورو وېناگانو او ۲۷ فیصده اورمړۍ سره اړه لري. دغه شان منځنۍ وېنا په میستی (محسودی) وېنا پېژندل شې.

د اندو یورپی ډلې د غربی خانګې شمالي غربی ذیله کښې اورمړۍ ژبه د افغانانو د اورمړ قبیلې ده. د دې ژبې متبادل نومونه برکی او برگسته دي.

په ښکاره د دې خپرنې نقشې نه پښتو ژبه د آریائی ژبو په ډله کښې په یو لوړ مقام برسېره کیږي. خو غوره به وی چې مونږ د دې ژبې په بابل د شرق او غرب د هغه ژبپوهانو تبصرې هم رانقل کړو. د چا د خپرنو له کبله چې د دې غشتلی قام د قامی ژبې په بابل د قدر وړ علمی پنگې په ډاګه کیږي.

نوموړې انګرېز څېړن کار او تاریخ دان الفنسټن د پښتو ژبې په بابل لیکي "د دې ژبې اصل په آسانی سره نه معلومیږي. د دې د پیللو ټکو (ترکیبي الفاظ) لویه برخه د یو نامعلومه ماخذ نه برسېره کیږي. په دې کښې زیاترې

¹ دا خالص یهودی وېنا (لهجه) ده. د دې ویونکی اسرائیلیان د "بک" په نامه بللی شی.
² دا اورمړۍ ژبې غربی خانګې سره تعلق د دې خبرې واضح دلیل دے چې د پښتنو مختلفو قبیلو په مختلفو ادوارو کښې په مختلفو مقاماتو ستوګنه کړي ده. (اثر جان)

راسې دې د خپل وجود د ساتنې سره سره د هندي او
ایراني ژبو په مینځ کښې د یو کړۍ په توګه ځان ساتلې
دے^۱.

شیلې ډیور "د موازناتې لسانیاتو اجمال" مرتبه
۱۸۵۳ء کښې پښتو د ایراني ژبو په لړ کښې بیانوي. خو
سره د دې، د دې حقیقت یادونه هم کوي چې دې ژبې ځان
له یوه خاص او نوې انکشافی لاره خوښه کړې ده.

په دې لړ کښې د راوړتې تجزیه یقیناً ځان له او د
حقیقت سره زیاته نږدې ده. "د پښتو د ژبې د اصلیت او
بنیاد په بابل د وېنا ګانو توپیر د هغو نه کم نه دی کوم چې
په خپله د پښتنو د اصلیت او نسب په بابل دی".
مخکښې لیکي "د پښتو ژبې د افعالو او ضماترو د
خصوصیاتو او بعضې نورو خبرو نه دا ظاهریږي چې دا
یوه لرغونۍ عجیبه ژبه او د ټولو ژبو نه جلاد ده".

د ژب پوهانو د باندینې تجزیو نه د پښتو ژبې د
قدامت او لوړتیا اندازه په ښه ډول کېدای شي.

^۱ په حواله د "پښتون کون" از پروفیسر پرېشان خټک "د دې دریځ اظهار جیمز ډارمستېټر
هم کړی دی لیکي "بلکې دا ژبه د ژند (اومتا) یا د یوې بلې ژبې سره چې ژند ته ورته والی
لری ډېر مشابهت لری" په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ از پوهاند عبدالحی حبیبي.

هغه ټکي شامل شوي دي چې هغوبه د څیزونو د اظهار د
بنیادی اړتیا له کبله د دې قام د مورنۍ ژبې اجزاء سنجول
وي".

وړاندې لیکي "په هغه دوه سوه اتلس ټکو کښې چې مائي
مخامتیا د فارسي، ژند، پهلوي، هندوستانی، عربي،
آرمیني، جارجیني، عبراني او د شالډیک ژبو ټکو سره
اوکړه. ما ته پکښې یو سل اولس داسې ټکي ملاو شو چې
هغه ما د یوې ژبې سره هم مماثل او نه ګڼل بلکې هغه ځان
له او حقیقی لګی^۱.

د پښتو ژبې نامتو څېړنکار دوکتور خیال بخاری
په خپل تصنیف "پښتو صرف ونحو" کښې دا ژبه (پښتو)
د ټکو په لحاظ سره آریائی او قواعدو په لحاظ سره د
سامي ژبو په څیر بولي^۲. د دوکتور مارګن سټیرن مطابق
"کېدای شي پښتو ژبه د ساکا ژبې یوه وېنا وي خو
وضاحت ئې مشکل دے"^۳.

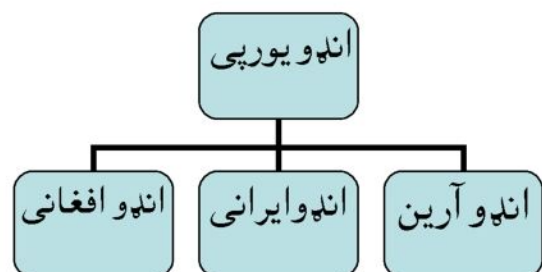
دوکتور ټرومپ وائی "پښتو یوه هندي آریائی ژبه
ده خو خالص هندي هم نه ده ځکه چې د تېرو وختونو

^۱ په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ. از پوهاند عبدالحی حبیبي

^۲ په حواله د "پښتون کون" از پروفیسر پرېشان خټک

^۳ پروفیسر ارنلډ جی ټامبی د دې وړاندیز په ثبوت کښې دلیل ورکوي چې د فارسي "دال"
په پښتو کښې په "لام" سره بدلېږي لکه "پدر" نه پلار، دین نه لیدل، دختر نه لور (په حواله د
پښتون کون پرېشان خټک)

زما په خیال ډېره به غوره وی چې مونږ دا ژبه د
 انډو ایراني ولقي یو حصه گڼلو په ځای د انډو یورپی
 ولقي مرکزی حصه وگڼو یعنی:

مونږ د دې خپل وړاندېز په لړ کښې لاندینی نکات
 لوستونکو ته وړاندې کوو. او ورپسې د پښتنو د نسلی
 اصالت په بابله یو نوې موقف د څیړن کارو پاملرنې د
 پاره قلم ته سپارو:

"د پښتو ژبې خصوصیات"

- (۱) پښتو ژبه کښې مشدد ټکی نه وی، لکه بتي نه بتي.
- (۲) پښتو کښې یو حرکت، حرکت مخصوصه دے چې "زورکے" نومېږي. دا د زیر او پېښ په منځ کښې دے لکه هل، شل
- (۳) پښتو کښې وړومبی په ساکن سره کیږي لکه سپور، شکور (یو ساکن) نندار (دوه ساکنه)
- (۴) پښتو کښې "ف" په "پ" بدلیږي لکه فقیر نه پقیر، دغه شان د با اواز هم په "پ" سره بدلیږي لکه گلاب نه گلاب، کباب نه کباب
- (۵) پښتو کښې خالص عربي او فارسی اوازونه لکه "ق، ف، ع، ج، ص" نشته.
- (۶) د پښتو ټکی (ډ، ټ، ږ، ټه، ږي) نه ایراني ژبه کښې شته نه فارسی کښې.

پښتو کښې هم په دغه معنی مستعمل دی. لکه
هغه = ها + غه

(۱۳) "ها" په عربی کښې اسم فعل دے، په معنی د "ته
او نیوه" په پښتو کښې دا لفظ د نون غنه سره
مستعمل دے، لکه هن (واخله)

(۱۴) "وی" په عربی کښې اسم صوت دے، چې د
تعجب یا مذمت په وخت د خلی نه اوزی. تقریباً په
دغو معنو کښې په پښتو کښې هم مستعمل دے.

(۱۵) "مه" اسم فعل په معنی د امر حاضر دے، معنی
ئې "کلارشه ته" ده، پښتو کښې هم دا کلمه په
دغو معنو کښې مستعمله ده.

د باندیني نکاتو^۱ او د تېرو صفحو د تجزیو او
جدولونو نه دا حقیقت په ښه توګه په ډاګه کیږي چې پښتو
ژبه اګرچې د ساخت په لحاظ سره خواندویوری ده خو دا
د لرغونی سامی ژبو سره ډونګ اړوند لری. چې کله مونږ
د دې سپېڅلی وېنا د وئیلو اعاده کوو چې افغانان په
خونه بنی اسرائیل دی، او پښتو د دې قام ژبه ده. نو دا

^۱ د دې نکاتو نه د هغه غېرجانېداره څېړن کارو دریځ ته هم مزید تقویه ملاویږی چې پښتو
د ټولو ژبو نه ځان له جېثیت لری. (اثر جان)

(۷) د پښتو معکوس اوازونه (ت، ډ) په نوی فارسی
کښې نشته.

(۸) د هندي ژبې په حروف تهجی کښې د "غ" اواز
نشته او اهل ایران د "ډ" او "ږ" سره بلد نه دی،
خو په پښتو کښې داسې ډېر ټکی شته چې د "غ"
سره "ت" یا "ږ" یو ځای راځی لکه "غت"
"غرپ".

(۹) د ټکو او مخارجو په لحاظ سره هند یورپی سرچینه
په دوو برخو کښې وېشلې شی. (۱) سنتیم (۲) سیټیم
دلته پښتو د انډوایرانی ولقي نه اوځی او په انډو
آریائی ولقه کښې ورګډه شی.

(۱۰) د پښتو ژبې د بلنی اوازونه (حروف ندا) د سامی
ژبو سره اړه لری لکه یا، ای، آ

(۱۱) "ت" په عربی کښې ضمیر د مخاطب دے. لکه
ضربت کښې "ت" هم په دغه معنی کښې دا ټکی
په پښتو کښې هم مستعمل دی.

(۱۲) "ها" دا ټکي په عربی کښې د اسم اشارې سره
لګی چې مقصد ئې مخاطب ته په مشارالیه باندې
وېختیا یا تنبیهه وی، لکه ذا نه هذا دغه ټکی په

خلق په داغستان، چيچنيا، آذربايجان، کابردينو بلکار
او رشتين فېدرېشن کښې اباد دی.

:Dzhidi

دې ته يهودی فارسی هم وائی، په ایران کښې وئیلی شی.

:Bukharic

دې ته بخاری او تاجکی يهودی ژبه وائی. دا د بخارا د
يهوديانو ژبه ده.

:Lisan didon

دا په گڼو نومونو لکه لخلوکی، گلی بالو او کردې يهودی
ژبه باندې يادېږي.

د يهوديانو دې ژبې له کردی، ترکی، عربی،
شرقی فارسی، غربی فارسی، عبرانی او گڼو یورپی ژبو
نه اغستې ټکی په خپلې لمنه کښې ځای کړی دی. د دې
ژبې خپل وطن ایرانی آذربايجان دے.

:Hulaula

د دې متبادل نومونه لشان نو شان، جیالی، هله وغېره دی.
د دې په وېنا گانو (لهجو) کښې یوه وېنا په سلېمانیه
يادیږي. چې په بنیادی توگه د ایرانی کردستان او دې سره
تړلی د عراقی برخې د يهوديانو ژبه ده.

خبره هم په خپله واضحه کیږي چې کله د آشوريانو په
وخت کښې بې کوره شوی اسرائیلیان د ماديانو په ملک
کښې مېشته شوی وو. نو د هغه وخت د اندو یورپی ژبې
په بنسټ ئې د پښتو ژبې تشکیل کړی وه¹.

دغه شان د دې بې کوره شوی اسرائیلیانو نورو ډلو
هم د اندو یورپی او اېفرواېشیا ټک ژبو کښې د اختراع او
تجدید په وسیله نوی ویناگانې تر دې چې نوی ژبې
ژېړولی دی. مونږ د دې خپل موقف په مرسته کښې
لاندینی بېلگې وړاندې کوو.

tat : دا د ترکی ژبې لفظ دے چې معنی ئې کوچې (خانه
بدوش) ده. دا ژبه ویونکی يهودیان په بک (Bik) يادیږي.
او په غرخنو يهوديانو مشهور دی. دوی خپله ژبه په جوری
یا جوهوری بولی. د روایت تر مخې دا خلق د کوه قاف په
سیمه کښې د پخوا وختونو راسې مېشته راروان دی. دا

¹ د حبیبی صېب د څېړنې تر مخې د ایرانی پاچا دارا یوش کبیر هغه شاهي ډبرې چې په
۵۱۶ ق م کښې په میخي رسم الخط لیکلې شوې وې. په هغه کښې درې جملې داسې دی چې د
ترکیب په اړوند ترې پښتو جوړېږي. د دارا یوش دا ډبره ۲۴۰ کړښو باندې مشتمله ده. هر
کړښه کښې ۴۵ ټکی وو او هر ټکی ئې د ۳ نه تر ۵ علامو (نڅو) نه جوړ وو چې پکښې
دارا یوش خپلې کارنامې بیان کړي وې. هغه درې جملې دا دی:

Ne a ri ka a hum ← نې ارے که اھم ← نې اړیکه اوم ← نډاړیل هوں

Ne Drau ja na a hum ← نې دروجه نه اھم ← نې دروجه اوم ← نډرورج گوهوں

Ne zura ka ra hum ← نې زوره که ره اھم ← نې خور کره اوم ← نډچاېرهوں

د پښتو ادبیاتو تاریخ از عبدالحی حبیبی صېب

"د افغانانو ابتدا"

افغان قام د مختلفو قبیلو مجموعه ده. د دې قبائلو د یووالی د وجو نه یوه اهمه وجه اسرائیلی وړاندېز ګڼلی شی. دې وړاندېز نه یواځې د دې طائفې په قامی اړوند کښې جوړ کردار لوبولې دے. بلکې د دې قام د دننی او بارنی نفسیاتو او د یو ساده قبائلی کلتور نه د تهذیب او تمدن په لار سفر باندې هم درنې اغیزې مرتب کړي دي. د افغانی مورخینو په خیال د افغانانو د ټولو تېرونو شمېر په لاندینی ډول دے.

کړلانی: ۱۲۰ سړبنی: ۱۰۵ غورغشی: ۹۵ بیتینی: ۷۵

د افغانانو د دې قبائلی وضعې ترتیب د عهداسلام نه شروع کیږی. مونږ به په دې څه قدرې بحث کوو. خو رauxي چې ورومې د دې قام د اسلام نه د وړاندې تاریخ لنډ جاج واخلو.

عموماً د پښتنو د نسلی قدامت په بابل د "مهابهارت" او د هیروډوټس د "تواریخ"^۱ نه دلائل ورکړي کیږی. په دواړو کتابونو کښې د "پکت" په نوم د یوې قبیلې ذکر شوی دے. مونږ د دې قبیلې ذکر په تېرو صفحو کښې لیکلې دے. مونږ دا ګټ نیوکه کوو چې د

^۱ سن تصنیف ۴۵۰ ق م

:Qimant

د ایتھوپیائی یهودیانو ژبه ده.

بربریهودی:

په افریقه کښې مېشته د یهودو د یو ګوند ژبه ده.

مراکشې یهودی عربی:

په دې کښې د سپېنش، فرانسیسی، عبرانی، وغېره ژبو اثرات راغلي دي. دا په بنیادی توګه عربی ده.

یمنی یهودی عربی: دا د مسلمانانو د عربی نه جلا ده، د

دې نورې وېناګانې د سنا او حبان په نامو یادېږی.

پکت په بابله په خپله په دې دواړو حوالو کښې لاینحل
اضطراب او ابهام موندلې شى. سره د دې نه چې په
مهابهارت او نورو لرغونې هندي توارىخو او د جغرافیه
کتابونو کښې د لرغونې هندوستان او د هغه د ګاونډي
ملکونو د قبیلو په بابله د قدر وړ معلومات موجود دی.
په دې لړ کښې مونږ د لرغونې هندي څېړن کارو دوه
جغرافیائی اصطلاحات لوستونکو ته وړاندې کوو.

(۱) مهاجناپاداس:

دا د دوو ټکو جوړ (مرکب) دى.

مها یعنی لومړى، پاداس یعنی د قبیلې د پښې
(ولقي) لاندې زمکه.

مهاجناپاداس د سنسکرت د ژبې جغرافیائی
اصطلاح ده. چې مراد ترې لوړ رتبه دولتونه دي. دا
دولتونه په لرغونې هندوستان کښې د آریاګانو د راتګ نه
پس جوړ شوي وه. چې شمېر ئې شپاړس وه. د دې واکمنو
نومونه په لاندیني ډول وو.

(۱) مګدھا (۲) ګندارا^۱ (۳) کمبوجا (۴) شاکیا

^۱ د څېړنو تر مخې د ګندارا اېانو ژبې ډارډک ډلې سره تعلق لرلو. دغه شان به دې خلقو هندکو
هم ونېله. چې دا وخت ئې هم د پښتونخوا هندو اقلیت وائی. نن سبا د ډارډک ډلې نه پشانی
(افغانستان) خوار (چترال) شینا (گلګت، کشمیر، لداخ) او کوهستانی په کوهستان کښې ونیلي
شي.

(۵) کورو (۶) انګا^۱ (۷) کوسالا (۸) پنچالا
(۹) واتسا (۱۰) مالا (۱۱) متیا (۱۲) کاش
(۱۳) واجی (۱۴) چیدی (۱۵) سوراسینا
(۱۶) اساګا

په دې واکمنو کښې د ګندارا او تر یو حده د
کمبوجا تعلق د پښتنو د موجوده سیمو سره د^۲ ګندارا
د پېښور په وادی، سوات او پوټوهار باندې مشتمله وه. او
کمبوجا د هند په شمالی غربی غاړه د ګندارا نه پرته د
منځنۍ ایشیا په لوړې موقعیت لرلو. په دې دواړو
دولتونو کښې د مېشته قبیلو نومونه: (۱) کمبوجا (۲)
ساګا (۳) ګندارا (۴) یاوانا (۵) داروناس (۶) برباداس (۷)
خاشاس ذکر شوی دی.

^۱ په بعضې هندي حوالو کښې داریاست په میلچې یاد شوی دی. دې سره خوا ته یو بل ریاست
هم وه. چې ونګا نوم ئې وه. "واو" د "با" سره مېدل په وجه دا ریاست د بنگا په نوم هم یاد
شوې ده. څېړن کار دا رانی هم روایت کوی چې دواړ واکمنو د یو ریاست تشکیل کړي
وه، چمپا د دې ریاست پلازمېنه وه. بودیانه دهر ما انګا ریاست د ګډ نسلونو مجموعه روایت
کوی. د مهابهارت په یو روایت شاه انګا میلچې وه. چې د نورو هندي واکمنو نه ئې بدل
کلنور او مذهب لرلو. پښتو ژبه کښې انګا بنگا اسم صفت دے چې معنی ئې فضول خبرې، د
یو ځای بل ځای، ګډوډ بیان شوی ده. وګورئ دریاب (پښتو لغت) مولفین قلندر مومند، فرید
صحرائی. (اثر جان)

^۲ د تعجب مقام دے چې په دې شپاړسو ریاستونو کښې نه د پکت غونډې نامتو قبیلې په نوم د
ریاست ذکر شته او نه ئې د ژبې (اثر جان)

اترپھاتا:

دا جوړ (مرکب) ټکی د "اترا" یعنی شمالي او "پاتا" یعنی لار په پیوستون سره بنا شوی دی. په لرغونی هند کښې د اترپاتا نه مراد هغه لویه لار وه چې هغه د گنگا د لور تجارتی لارې سره په تېره او د هغې په قطع د ټېکسلا او بلخ په اوږدو تر منځنۍ ایشیا پورې تلې وه. د دې شرقی ټک ځای (ترمینل) به د تملوک (بنګال) نه شروع کېدو. د بدھائی تواریخو تر مخې د مهاجناپاداس شپاړس واکمنو کښې کمبوجا او گندارا اترپاتا وی. د پرانک ادبي پنگو کښې بهلیکا، پهلوا، ساکا، پاراداس، راماتاس، کمبوجاس، ډراډراس، تخاراس، پیناس، بارباداس، کیکایاس، بیواس، سندھوس او سوویراس اترپاتا قبائل یاد شوی دی. د اشوکا په یو لیکلی ډبر کښې د هغه د واکمنۍ لاندې ابادو قبیلو نومونه په لاندینی ډول دي:

- (۱) یاوانا (۲) کمبوجا (۳) ناباکاس (۴) ناباپمکت
 - (۵) بوجاس (۶) پتنیکاس (۷) اندراس (۸) پالیداس
- مونږ وینو چې په دې باندینی واکمنو او قبائلو کښې نه د پکت ذکر شته او نه د پکتیکا.

البته روستنی وختونو کښې وراها مهیرا^۱ په تصنیف "براهت سمیتا" کښې د افغان سره مماثل د یو نوم ذکر موندلی شی، په دغه تصنیف کښې د ټېکسلا، گندارا، پشکلاوتی نه شا ته غربی لوری ته د لاندینی قومونو نومونه لیکلي شوي دي.

- (۱) گیری درکا (۲) پهلوا (۳) سین هون
- (۴) اواګانه

د څیړن کارو په خیال دلته د اواګانه نه مقصود افغان دے.

د مورخینو مطابق د اواګانه د ټولو نه لرغونی ننداره مونږ ته د شاپور اول (۲۴۱ء تا ۲۷۲ء) په لیکلي ډبرو کښې کیږي. دا کتبه د نقش رستم په مقام د تخت جمشید سره نږدې د آتش کدې په دېوالونو لیکلي شوي وه. د ډبرې ټکي دي "ګونديفرابګان رسماد"^۲.

دا ټکي د لږ ډېر ترمیم سره د شاپور III (۳۸۲ء تا ۳۸۸ء) په شاهي ډبره کښې د اپاګان په شکل لیکلي شوي دي.

^۱ ژوند ۵۰۵ء تا ۵۸۱ء

^۲ څیړن کارو تر دې وخته دا عبارت نه دے تحلیل کړے.

شی. دغه شان په لرغونی آریائی قومونو کښې هم د "سوما" په بابل د تقدیس عقیده وه، خو بل طرف ته مونږ په پښتو ادبیاتو او نه د قامی روایاتو د قدر وړ ذخیره کښې د دې ونې یا د دغه رقمی لمانځلو څه اثرات مومو. پرته د دې نه چې د پښتو ژبې په اولسی متلونو کښې د اور د تقدیس اشارې موندلې شی.

مونږ ته د لرغونی چینی سیلانیانو په سفرنامو کښې د بنو او هغې سره تړلی سیمو کښې د "اپوکان" په نامه د یوې قبیلې ذکر ملاوېږي. خو د دې تذکره نه د اپوکان¹ د بې دینۍ اشارې برېښي. دا امر د قدر وړ دې چې په دې موضوع (د افغانانو د اسلام نه وړاندې تاریخ) د ټولو نه غوره کار خپله افغانی مورخانو کړې دی. په دې لړ کښې د ټولو نه ورومې هڅه مونږ ته د شېخ کته د "لرغونی پښتانه" په شکل کښې ترلاسه کېږي.²

دا وخت په دې موضوع د ټولو نه معتبره څېړنه د دوکتور حبیب الله تږی ده. دوی په خپل قابل قدر تصنیف کښې نه یواځې د افغانانو د ماقبل از اسلام تاریخ د روکو

¹ د دې نوم د شاپور III د ډبري لیک ایاگان سره یو شان والی واضح دے.
² د بده مرغه د دې تاریخ (چې په اتمه صدی هجری کښې لیکلې شوی وه) د وخت د چپو له امله نن صرف نوم پاتې دے خو د پتي خزاني د مولف په مننه څه اقتباسات ئې پچ پاتی شوی دی.

د څېړن کارو په منځ کښې یو لومړی اختلاف د افغانانو د اسلام نه وړاندې مذهب باندې هم دے. د بعضې حضراتو¹ خیال دے چې د اسلام نه مخکښې افغانان د عیسوی مذهب قائل وو. چې کومو حضراتو² د افغانانو د اولسی او اجتماعی نفسیاتو مطالعه کړې ده د هغوی په خیال د افغانانو په اجتماعی اقدارو (پښتونولي) کښې نه د بدائی مذهب اثرات موندلې شی او نه د هندوانو د طبقاتی وېش اغیزې.

د عجائب المخلوقات د مؤلف³ په وېنا "د افغانانو په سیمه کښې د گز (ونه) ځنگل دے چې دې ځنگل کښې یوه لویه ونه ده چې د تنې پېروالې ئې اوولس ارشه (پېمائش) دے. دې ونې ته بامېر (برهمن) ویلی شی. او افغانان دې ته سجدي کوي". که چرې مونږ د سجدي نه ظاهری معنی واخلو نو د عبادت نه د مظاهرو د لمانځلو (مظاهریستی) مطلب په پوهه کښې راځي، خو که چرې د دې نه د دې ونې د تقدیس⁴ عقیده واغستې شی نو د دې تصور د نورو مذهبونو سره په اسلام کښې هم موندے

¹ لکه روشن خان
² لکه پرېشان خټک
³ په حواله د پښتانه از دوکتور حبیب الله تږی
⁴ په اسماني کتابونو کښې د ونې د تقدیس نه مطلب برکت دے.

مخې چې کله قېس ته د اسلام د سپېڅلي دين خبر ورسېدو. نو دې د يوې ډلې سره د عربو ملک ته لاړو او د حضور نبی الرحمة په لاس مبارک ئې اسلام قبول کړو. خو نوی څېړن کار په دغه روایت او د قېس د تشخص په بابله د رقم رقم شبها تو بنکارونه کوي. اصل کښې د قېس کردار څه داسې افسانوي شکل اختیار کړې دې چې له دغې امله حقیقت ته رسېدل په خپله گران شوی دی. خو چې کومو د قدرو څېړن کارو¹ د کوتلی عربی مآخذاتو په چاڼ نظر سره کتنه کړې ده هغوی په دې نتیجه رسیدلی دي چې د محدثینو په تذکره کښې د یو داسې صحابی ذکر شته چې په خټه د ولایت (افغانستان) وه. د دې صحابی نوم قېس بن یزید وه. د اسماء الرجال د فن نوموړی عالم ابن الاثیر په خپل تصنیف "اسد الغابة فی معرفة الصحابة" کښې د قېس تذکره په دې ټکو کړې ده. ترجمه: "قېس بن یزید" د ده نه د ده اولاد روایت کړې دې، بې شکه دې رسول الله له د جرگې (وفد) سره راغلې وه. او بیا ئې اسلام راوړو او دې د ده د قوم سردار مقرر کړې شو. او د ده په سر ئې (یعنی رسول الله) لاس

¹ لکه د مسعود الحسن خان رو هیله لنډه او جامع رساله "قېس پښان ایک تحقیق مطالعہ" پبلشر افغان ریسرچ سنتر، لاهور

پاڼو د لټون کامیابه هڅه کړې ده بلکې هغه مهم مآخذات ئې هم په نڅېنه کړی دی. د کومو نه چې په دې موضوع مستقبل کښې څېړن کار مطلوبه مواد تر لاسه کولای شی. دوکتور تږی په خپل قدرو ټاليف کښې د فردوسی د شاهنامې د ملحقاتو¹ نه یو کردار نقل کړې دې. د دې کردار نوم کک کهکزاد وه. دا افغان سردار د زال او رستم د وخت وه. کک د رستم د پلار زال نه څو کرتې خراج اغستې وه. دې د غزنی نه د درې ورځو په لرتیا (فاصله) په یو لوړ غر مړباد² نومی قلعه کښې اوسېدلو. په دې منظومې تذکره کښې د افغانو سیمه په "مرزافغان" یاده شوې ده.

مونږ مخکښې په جدول کښې اشاره کړې ده چې د افغانستان (موجوده) د مشهور بنار میمنی زوړ نوم یهودیه وه. د یاقوت په وېنا په دې کښې هغه یهود آباد وه چې بخت نصر دلته رامېشته کړی وو.³ د حضور نبی الرحمة د بعثت نه پس مونږ ته د تاریخ په پاڼو کښې د دغې زمانې د یو مشر "قېس" نوم ملاوېږي. د روایت تر

¹ دا ملحقات ورک نومي شاعر په شپږمه صدی هجری کښې مرتب کړی وو. پښتانه از

ډاکټر حبیب الله تږی

² د دې نوم نه د دې قلعه د تاو تر یخ والی اندازه په ښه توګه لګی. (اثر جان)

³ معجم البلدان از یاقوت

دربار رسالت کښې د جرگې په شکل حاضری کړې وه. بیا د دربار رسالت نه دوی د رپی (پېرغ) یا امسا په درناوی سردار وټاکل شو. خو په دې قدر وړ حوالو د بحث نه وړاندې به دا غوره وی چې مونږ د قېس په شجره څه قدرې بحث لوستونکو ته پېرزو کړو.

په مخزن افغانی او د دې متبع مورخینو په تواریخو کښې د قېس شجره په لاندینی ډول ده. قېس بن عیص بن سلول بن عتبه بن نعیم بن مره بن جلندر بن سکندر بن رمان بن عنین بن مهلول بن شلم بن صلاح بن قارود بن عثم بن فهلول بن کرم بن عمال بن حذیفه بن منهال بن قېس بن عیلم بن اشمول بن هارون بن قمرود بن ابی بن صهیب بن طلل بن لوی بن عامیل بن تارج بن ارزند بن مندول بن سلم بن افغنه بن ارمیابن سارول المقلب به ملک طالتوت بن قیس بن عتبه بن عیص بن روئیل بن یهودا بن حضرت یعقوب

دا شجره د قېس نه تر حضرت یعقوب علیه السلام پورې په ۴۳ کړو / پورونو مشتمله ده. د علم الانساب تر مخې دا شجره د څوارلس سوو کالو نه تر شپاړس سوو کالو پورې بشپړه ده. په دې کښې ملک طالتوت د یهودا له

رابنکلو او ده خپل قام ته په هغه غر د اسلام بلنه ورکړه چې نوم ئې سلمان غر دے.

دغه شان علامه ابن حجر عسقلانی هم په خپل تالیف "الاصابة فی تمیز الصحابه" کښې د قېس بن یزید ذکر په دې ټکو کړے دے. ترجمه "قېس ووئیل چې زه د السبع په وادی کښې نبی صلی الله علیه وسلم ته جرگې (وفد) په شکل لارم، بیا ما په هغوی باندې ایمان راوړو و د هغوی نه مې لاس نیوه وکړه. او هغوی زما د پاره یو خط اولیکلو او ما ته ئې امسا ډالۍ کړه. بیا زه خپل قام ته راستون شوم او هغو ټولو ته مې د اسلام بلنه ورکړه او هغوی ټول په دې یو شو (یعنی په منلو) او په غریو ځای شو چې ورته سلمان وئیلی شی.¹

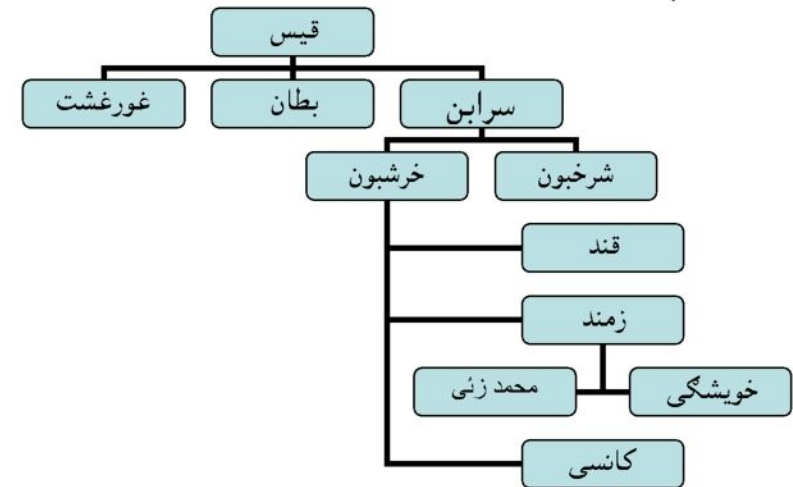
امام بخاری په خپل "التاریخ الکبیر" کښې د قېس بن یزید د تذکرې په لړ کښې د هغوی د حضرت عبدالله ابن مسعود نه د سماع ذکر هم کړے دے.²

د دې باندینی درې وارو اقتباساتو نه دا خبره په ښه توګه په ډاګه کیږي چې د دې صحابی یعنی د قېس تعلق عجم سره وه. د دوی د سیمې نوم کوه سلمان وه. دوی په

¹ په حواله د مسعود الحسن خان رو هیله مؤلف "قیس پټهان ایک تحقیقی مقاله

² په حواله د مسعود الحسن خان رو هیله مؤلف "قیس پټهان ایک تحقیقی مقاله

په دې شجره کښې د قېس د اولاد شجره دا رقمی
نقل شوې ده:

بطان: د فسانه شاهان د مؤلف مطابق په لرغونه زمانه
کښې د روه په وطن کښې د گمل درياب په غاړه د
افغانانو درې وروڼه بتني، سربني او غورغوشي اباد وه.
د دوی سردار بتن (بطان) وه، او په وروڼو ئې واکمني لرله.^۱
په دې شجره او د مخزن افغانی په شجره کښې د
قېس (عبدالرشید) نه واخلې تر یعقوب علیه السلام پورې
په بعضې پښتونو له ۴، ۶، ۱۰، ۱۱، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۳۹،
۴۰ او په ۴۱ کښې ښکاره توپیر دے دا توپیر بعضې

اولاده بیان شوے دے. حالانکې هغه بن یمنی وه. بله دا
چې د دې شجرې په نومونو عربی اغیزې جوتی ښکاری.
خو د افغانانو خپل منځ کښې د مخزن افغانی
شجره حتمی نه ده. په دې لړ کښې نوری شجرې هم روایت
شوی دی. لاندې مونږ د پښتنو د محمدزو قبیلې شجره
لوستونکو ته وړاندې کوو.

قېس بن عیس بن سلول بن اتبا بن نعیم بن مارع بن
جنر بن سکندر بن رحمان بن امین بن مالول بن شلم بن
صالح بن کروود بن عظیم بن فهلول بن کرم بن محال بن
حذیفه بن منهال بن قیس بن عالم بن شمائل بن هارون بن
قمرود بن لاهن بن سلیناب بن طوائل بن لیوی بن عامل بن
تریج بن ارزند بن مندول بن مسالم بن افغانا بن ارمیا بن
سرول (طالوت) بن قیس بن مهائل بن اخنوج بن سروغ بن
یهودا بن یعقوب.

^۱ فسانه شاهان ژباړن مسعود الحسن روښانه صفحه ۸۲

په دې شجره کښې قېس (فطان) او قيس
عبدالرشيد دوه جلا جلا مشران بيان شوي دي. د دواړو تر
منځه پنځه پشته دي.

صاحب د تاريخ نيازي قبائل د "پښتون گائيد" ¹ په
حواله نقل کړي دي. چې کله توما ² رسول د تبليغ په لړ
کښې غور ته راوړسېدو نو د عمومي دعوت نه پس دوي
لاندینی څلور تنه ماډونان ټاکلي دي.

(۱) شمعون (۲) جدعون ³ (۳) کجين (۴) نعيم

د څېړن کارو تر مخې نعيم هم هغه دے چې په
څلورمې پېړۍ کښې د قېس فطان وړ نيکه ليکلی شوی
دی. مونږ دا باندني حقائق د نظر لاندې ساتو او بېرته
قيس بن يزید پله راځو. دلته مونږ د هغه جوت روايت
ليکل هم ضروري گڼو د کومې ترمخې چې دربار رسالت
ته د راغلي جرگې غړي د حضرت سلمان فارسي په وسيله
د اعلان نبوت نه خبر شوي وو.

¹ مؤلف پاندری التريحواله تاريخ نيازي قبائل
² د توما رسول قبر په ميلاپور (مدراس انديا) کښې دے. د تومارسل غور ته د راتلو نه دا
خبره په ډاگه کيږي چې دلته اسرانيان مېشته وو. لکه چې ابن بطوطه په خپله سفرنامه کښې
د کنجی گري (بنگلور) په بابله ليکي چې دلته يهود د پخوا وختونو راسي اباد راوړان دي، د
دي خلقو د اصلاح د پاره توما حواري په ۵۲۲ کښې دلته راغلي وه. (اثر جان)
³ د دې عبراني نوم معنی شکرگزار ده. دا نوم په سلاطين 1، ب 1 اية 13 او نحمياه ب 7 اية 3
کښې راغلي دے.

نومونو کښې د وېنا په اړه او بعضو کښې د ټکي د ساخت
په بنسټ دے.

په دې شجره کښې بيت نيکه بطن ¹ ليکلی شوی
دی. ورسره ئې بطن او غورغشت ميراث بيان کړي دي. د
سر بن په اولاد کښې ئې شرخبون ميراث ليکلی دي.
د باندینی دوو شجرو نه علاوه د قېس عبدالرشيد
درېمه شجره هم محققينو ² روايت کړې ده. چې هغه د
قېس نه په بره لسمې کړۍ پورې دلته راوړلې شې.

قېس (فطان) بن عيس بن سلول بن عتبه بن نعيم بن
مارع بن جوزر بن سکندر بن رمان بن امين يا عمين يا
عتيق

په دې شجره کښې د قېس د اولاد شجره په دې رقم
راوړلې شوې ده.

قېس (فطان) ← خالد ← عرين ← عبدالرحمان
← عبدالعزيز يا ابو نصر ← عبدالله ←
قيس (عبدالرشيد)

¹ مؤلف د پتي خزاني د اسماعيل ولد بيت سن حيات ۴۱۱ هـ روايت کړے دے.
² تاريخ نيازي قبائل. از محمد اقبال خان تاجه خيل

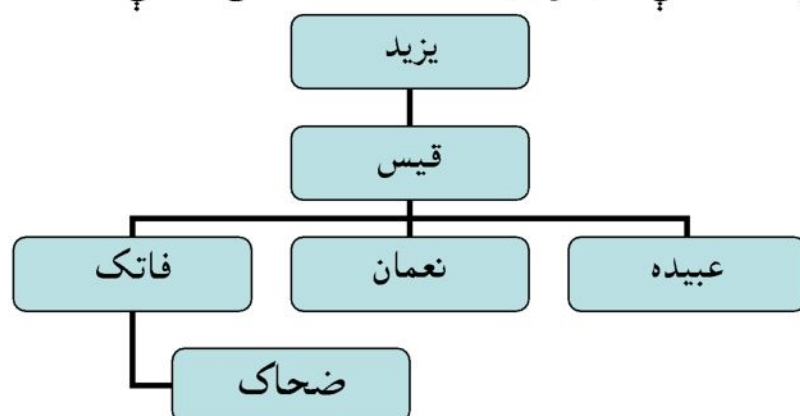
"شېخ رضی لودهی د شېخ حمید لودهی وراره وه. چې کله حمید لودهی د ملتان واکمن شو نو رضی لودهی ئې پښتونخوا ته ولېږلو چې د غرو خلقو ته د اسلام بلنه ورکړي".

اوس مونږ د دې ټول بحث د تضادونو، توپیرونو او د روایاتو په مختلفو طریقو سره د سماع بېلونه (تجزیه) کوو. او په دې ټولو تضاداتو کښې د تطبیق هڅه کوو.

(۱) د ټولو نه ورومې خبره خو دا ده چې دا ضروری نه ده چې قیس بن عیص او قیس بن یزید د یو سړی نومونه وي. کیدی شي چې دواړه د یوې جرگې دوه نوموړی مشران وي ځکه چې د اخوند دروېزه د روایت تر مخې دربار رسالت ته راغلی جرگه په اويا قامی مشرانو مشتمله وه.

(۲) د پښتنو په ټولو قبیلو کښې د پخوا نه دا دستور راروان دے چې د بعضو خلقو د خپل نوم نه علاوه هم څو څو نومونه وي. دا نومونه کله کنیت کله لقب او کله د یو وصف یعنی عادت له کبله ایښودی شوی وي. دغه شان د یوې سیمې سره له تعلق، کسب او نیازین والی (اکلوتا) له کبله هم د بعضو خلقو ګڼ نومونه وي.

د یو قول تر مخې دا جرگه څوارلسو سورو د بل قول تر مخې د څلوېښتو سورو او د درېمې وېنا تر مخې د دوه اويا سورو وه. بل طرف ته اخوند دروېزه روایت کوي چې دا جرگه د قام په اويا مشرانو مشتمله وه. دغه شان د دې جرگې د ستر مشر نوم اشجع هم روایت شوی دے. د قېس پټان مؤلف^۱ د اسماء الرجال د ګڼو روایاتو په رڼا کښې د قېس بن یزید شجره دا رقمی لیکلې ده.

دا خو وه د قېس په بابل د مختلفو روایاتو وینه (تذکره) خو تر څو چې د افغانانو د اسلام د راوړلو خبره ده. په دې لړ کښې یو بل روایت هم بیان شوی دے. د "پټه خزانه" مؤلف د کلید کامرانی نومی کتاب په حواله د شېخ احمد بن سعید لودهی د تاریخ نه نقل کړی دی چې

^۱ مسعود الحسن خان رو هیله.

مینځ کښې زړې میرځمنې په نڅښه کوی. دا بدې به زیاترې د قبیلو په ذیلی خیلونو کښې وې. د دې بنیادی وجه دا ده چې د افغانانو په خپل منځ کښې تربورولی زیاترې د تاوتریخوالی باعث گرځي. د بده مرغه افغانانو کښې د دې ټکي تش نوم هم د بغض او دښمنۍ علامه گرځېدلې ده.

(۶) د عام یادونې تر مخې افغانانو ته د بعثت نبوی خبرتیا د خالد بن ولید په وسیله شوې وه. خو په بلې یادونې کښې دا زیرې دوی ته حضرت سلمان فارسی کړې وه. دا یادونه قیاس ته زیاته ورته ده. خو د وړومبۍ یادونې په لړ کښې دا حقیقت د نظر وړاندې لرل پکار دی. چې قرېش د خپل وخت نوموړی سوداگر وه. د دوی تجارتی اړیکې د فارس او د روم سره وې. بلې خوا ته زموږ دا دریځ د چې افغانان اسرائیلیان دی او دغې نوم سره د سوداګرۍ ټکي د وړومبۍ ورځې نه تړلې راروان دے. په داسې حال کښې موږ د خالد بن ولید په وسیله افغانانو ته د بعثت نبوی د خبرتیا تصور کولې شو. د راجح روایت تر مخې حضرت خالد قرېش وه. په بعضو افغانی تاریخونو کښې چې د ستاسو کومه اسرائیلی شجره لیکلې شوې ده د هغې تصدیق یا تائید د مکملې څېړنې

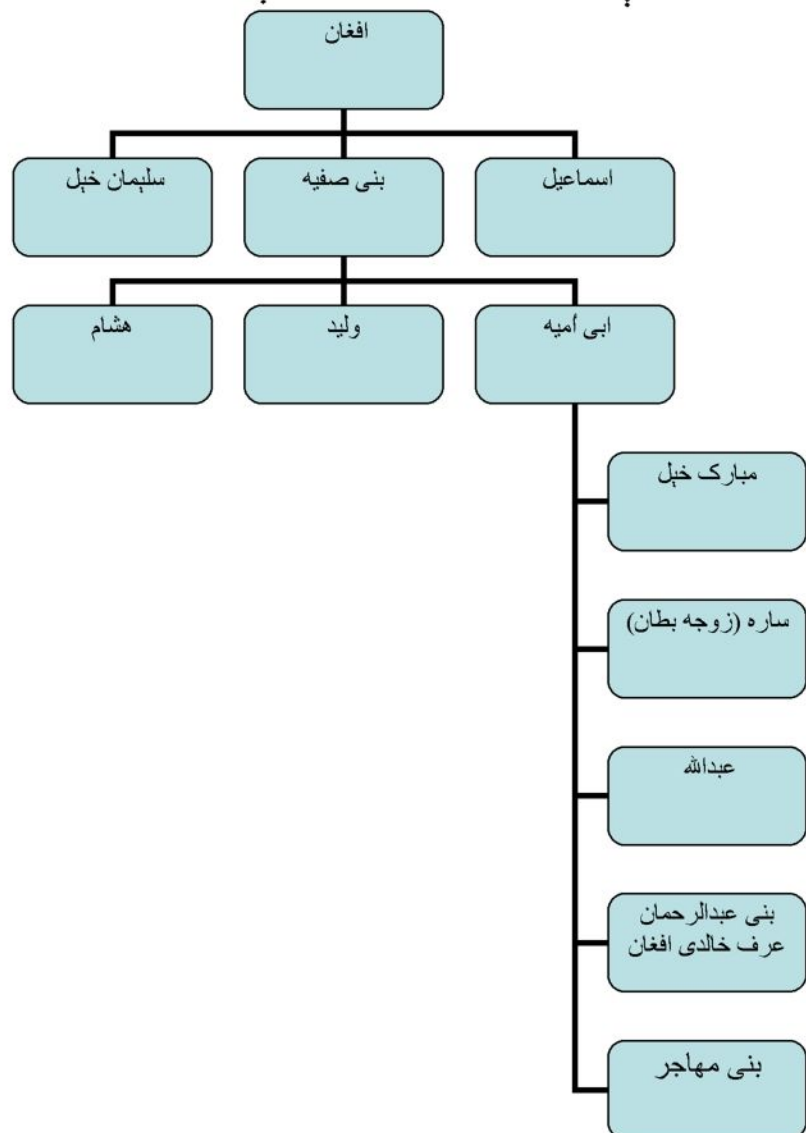
(۳) په دربار رسالت کښې د حاضري جرګې د ستر مشر نوم د قېس^۱ نه علاوه اشجع هم روایت شوی دے. دا یو خالص عربي نوم دے. چې اسم تفضیل د. کیدی شی دا د قېس لقب وی. دغه شان اشجع د افغانانو د جرګې په عربستان کښې بدرګه هم کیدے شی. ولې د روایت د ساده مفهوم سره سم اشجع د قېس په شانی د جرګې یو نوموړی غړی وه. دلته موږ د هغه قامی یادونې (روایت) څرګندونه ضروری ګڼو چې د رسول پاک د عمر د اخری کلونو په مهال پښتانه د ایرانیانو سره په مبارزو بوخت وو.

(۴) تر څو چې د قیس فطان یا بطان نه د قیس عبدالرشید پورې د شجرې تعلق دے. دا قیاس ته زیاته ورته او حقیقت سره سمه ده. د دې نه موږ ته د "پټه خزانه" د بعضو روایاتو د رښتیا اتقان هم تر لاسه کیږي. ځکه چې په دې کښې د شرخبون بن سربن د ځیګنې کال ۳۰۵ هـ او تلین ۴۱۱ هـ لیکلی شوی دے.

(۵) په بعضو شجرو کښې د غورغشت او بیت په بابله د میرات یادونه (روایت) دغه شان د سربن په اولاد کښې د شرخبون په بابله د میرات یادونه موږ ته د افغانانو په

^۱ د پوهاند عبدالحی حبیبی صېب د څېړنې تر مخې قېس په اصل کښې د پښتو ژبې کيس دے چې د کندهارۍ وېنا سره اړه لري. معنی ئې فهيم او صاحب بصيرت ده. په دریاب لغت کښې دا اسم مذکر لیکلے شوی دے چې معنی ئې عزت، ابرو، پټ ده.

او بېلونې (تجزیې) نه پس کېدې شی. دا شجره بعضو کتابونو کېنې په لاتدیني شکل نقل شوې ده.

اصل کېنې دا شجره مونږ ته هغه عربي خیلونه په گوته کوی چې د مختلفو وجوهاتو له کبله د افغانیت په رنګ کېنې رنګ شوی دی. دې شجره کېنې مېرمن سارا د بطن تېر لیکلې شوې ده.

(۷) تر څو چې د پټې خزانې د روایت په اړه خبره ده دا په ګڼو حوالو سره ځان له او جوت دے. په ظاهره دا روایت د قیس د روایت نه په غندنه ښکاري. خو په اصل کېنې داسې نه ده. په دې لړ کېنې مونږ ته د ټولو نه ورومې دا حقیقت منل پکار دی چې قیس د ټولو افغانانو نیکه نه وه^۱ خو د خپلې زمانې په ټولو افغانانو کېنې سر لور رتبه ضرور وه. د اخوند دروېزه مطابق دربار رسالت ته د راغلې جرګې غړي اويا (۷۰) ملکاتان وو. چې ظاهره ده دا به د خپل خېل یا قبیلې مشران وو. دغه شان په افغانی تواریخو کېنې د پښتنو د ذیلی خېلونو شمېر په لاتدیني ډول دے.

(۱) کرلانی ۱۲۰ (۲) سړبنی ۱۰۵ (۳) غورغشتی ۹۵ (۴) بیتنی ۷۷

(۸) اگرچې د یو اسرائیلي قام په حبث، افغانانو د خپل وړنیکانو دیني دندی تر یو وخته د بې کوره اوسېدو له

^۱ د دې دريځ اظهار روشن خان هم کړے دے.

افغان قبائلو کښې جذب شوی دی. لکه د دراور بروهيانو
رئيساني قبيله له اصله سپين ترين دی يا د بلوچو مينگل
قبيله چې په اصل زير ترين دی. دغه حال د لنگا او تمن
قبيلو د په دوی کښې بعضې قبائل د غزنوی لښکرو په
ضد د اندپال او جے پال د لښکرو ملاتړ وو.

کبله پرېښې وې خو د توحيد اغېزې د دې قام په نفسياتو
او دود دستور په هره زمانه کښې پاتې شوې وې. په دې
وجه مونږ وئيلي شو چې د دربار رسالت نه د راغلي جرگې
د برکاتو په وجه زياترو افغانانو اسلام راوړه وه. خو
بعضو قبيلو او خېلونو د عقيدې له يوشان والی له کبله
که څه هم د دغه دين په ډاډ غندنه نه وه کړې خو قبلو لو
کښې ئې وخت ضرور اغستې وه.

دا توقف بيا د شيخ حميد لودی¹ په تبليغي هڅو او
وروستو د محمود غزنوی د واکمنۍ له کبله په پوره توگه
له منځه تلې وه. په دې لړ کښې مونږ د کټر قبيلې نوم
اغستې شو، چې دا يوه افغانۍ قبيله ده، خو د محمود
غزنوی په وخت کښې د اسلام راوړلو له کبله په اعوان²
قاميت کښې شمېرلی شې. دويم بېلگې ئې نون ولد يني
ولد دانی دے. اوس دا قبيله له راجپوت³ قبائلو نه
شمېرلی شې. دغه شان په لرغونی ورځو کښې ډېرې
افغانې قبيلې د پښتونولۍ له ولقي نه وتلي او په غېر

¹ ۳۷۳ هـ

² اعوان د گڼو نسلون د غنډ نوم دے. دې غونډ د اعوان قاميت تشکيل کړے دے. دا هغه
نسلونه دی چې د کابل له خوا د راغلي اسلامي غورځنگونو مرستې ئې کړي وې.

³ د راجپوت تصور په اتمه صدی عيسوی کښې هغه وخت رابرسېره شو چې کله هندومت ته
د خپل مذهب د بقا د پاره د ساتندويو اړتيا پېښه شوه. دا يو خونده ور حقيقت دے چې هم دغه
قبيلې به د راجپوت جوړېدو نه مخکښې مذهبيا ميلچې کښې شوي.

دوېمه برخه

څنگه چې مونږ په ورومې برخه کې د پښتنو د نسلي څېړنې په لړ کې د مختلفو وړاندېزونو جاج واغستو او ورسره مو د پښتو ژبې په بابل یو غېر جانبداره رائي وړونکو ته وړاندې کړه. دلته مونږ یو وار ئې بیا د خپل دې دلیل اعاده کوو. چې کله اسرائیلی قبائل د آشوریانو او بابلیانو د واکمنو په مهال د بې کوره کېدو نه پس د مادیانو په سیمو کې مېشته شوی وو. نو د هغه وخت د لویو ژبو په بنسټ ئې یوه نوې ژبه وضع کړې وه.

د نومیالی ژب پوهان میکسی مولر په خیال "له سنسکرت څخه هم د مخه یوه زړه ژبه موجوده وه چې ادې ته پکښې مویر (Moer) وئیلی کېده. دا ژبه د ټولو انډوآریائی ژبو مور وه"

دغه شان مذهبه په سنسکرت کې د (ملا) په معنی ده. د دې کلمې دوېمه لازمی معنی منځنۍ او متوسط کیږي ځکه چې ملا هم د وجود منځنۍ برخه ده.¹

دا کلمه د انگرېزي د مېد (Mid) سره هم ارتباط لري په دې حساب مونږ میدی (مادی) ژبې منځنۍ او متوسط ژبې بولو دا هغه ژبې دي چې د ایرانی او هندي (پارسیک او هنديک) تر منځه وئیلی کېدې. لکه په مادی ژبه کې به

¹ په حواله د صدیق الله رښتین صاحب

کله چې اکاديانو د سوميريانو سره ثقافتی اړيکی سېوا کړې نو اندازاً ۳۰۰۰ ق م اکادي ژبې د سوميری ځای اونیولو. په دغه مهال دا ژبه (سوميری) د ژوند په خاص اړخونو لکه تر مذهبي رسوماتو محدوده پاتې شوه. د خپرن کارو په خیال د لیکلوفن د سوميريانو ایجاد دے.

گیلکی:

دا ژبه د قطبی غربی ایرانی ژبو ولقي سره اړوند لری. چې دا وخت په گیلان ولایت (ایران) کښې ویلی شی. گیلکی په درې وېنا گانو کښې وېشلی ده. دا ژبه معیاری فارسی سره د گرامر په لحاظ څه قدرې توپیر هم لری. پخوانو لیکوالو دا ژبه په تبری یاده کړې ده. د نورو ایرانی ژبو په نسبت دا د پښتو سره زیات یووالی لری.

آذربائی جان:

د ژبه د ترکک (Turkic) تېر قطبی خانگې سره اړوند لری. په خپل کور دا په پنځو خانگو وېش ده. آذربائی جائی قطبی، آذربائی جائی سئیلی، کاشکی (ایران)، خلیج (ایران)، سلجوق (ایران) دا د آذربائی جان (وطن) اکثریتی ژبه ده.

سپې ته سپاکه ویلی کېده، دغه شان "مویر" سره نژدې کلمه نن صرف په پښتو کښې د مور په شکل پاتې ده.¹ دا حقیقت د پښتو ژبې د پاره د ویاړ باعث دے. چې دې ژبې بې د څه توپیره د آریک ژبو په څنګ ټولو لرغونی ژبو له په خپل لمن کښې ځای ورکړی دے. که هغه د لرغونی سامی ژبو کلمې دی که د دراوړی او که د لرغونی ترکی.

اوس مونږ د دې ژبو یوه لنډه پېژندګله قلم ته سپارو.

سومیری:

دا ژبه د دجلې او فرات په کڅو کښې اندازاً ۴۰۰۰ ق م وړاندې زېږېدلې وه. دا د اهل سومیر قامی ژبه وه. خپرن کارو تر دې وخته د دې ژبې اصل نه دی ترلاسه کړی. اګرچې دا د یورال - آلتیک² (Ural-Altaic) ژبو سره څه قدرې لنډې اړیکې لری خو دا کافی نه شی ګڼلی دغه شانی دا د ژبو د قواعدو ضوابطو په لړ کښې سامی او انډیوورپی ژبو سره هم سمه نه لری. هم له دې وجې دا د ژبو د تېرونو نه ځان له یو منفرد حیثیت لری.

¹ په حواله د صدیق الله ریښتین صاحب

² دې کښې ترکیزی، دراوړی، براهوی او بانټوا وغېره ژبې شامل ګڼلی شی. (Turkic)

لری:

د دې ژبې بل نوم محلی دی. دا لرغونی ژبه په همدان کښې وئیلی کېده. چې د مادیانو د ژبې سره ئې اړوند لرلو.

فارسی:

دا د پرسا (Parswa) قبیلې قامی ژبه وه. دې قبیلې په ایران باندې د 550 نه تر 330 ق م پورې واکمني کړې وه. د دې ژبې تعلق د انډوایراني ټبر سره دی. دا د لرغونی ایرانې ژبو د دوو برخو نه دوېمه برخه ده. چې وپرومې برخه ئې اوستا ده. لرغونی فارسی د هخامنشیانو دولتي ژبه وه. چې د 600 ق م نه تر 300 ق م پورې واکمني دوام لرلو.

اوستا:

دا د مشرقی ایرانې خاندان سره تعلق لری. په مخکنی وختونو کښې دا ژبه د اراکوسیا (سیستان) باختر، گدروشیا (بلوچستان) وغېره علاقه ژبه وه. اوس د مجوسیانو مذهبی ژبه ده. دا د قدیمی ایرانې ژبو سره ربط لری. چې اندازاً تر 1400 ق م لرغونه ده.

سنسکرت:

دا کلمه په اصل کښې سمسکرته (Samskrta) ده چې معنی ئې سمې خبرې دی. په دې لحاظ دا ټکی په پښتو کښې سمې کړتی دی، چې بېخی یو شان معنی لری. د دې ژبې لرغونتوب 1500 ق م بیانېږی. اگرچې د دې ژبې اړوند د انډوآرین ټبر سره بیانېږی خو د ساخت په لحاظ ځان له حبثیت لری. د سنسکرت، اوستا ژبې سره نزدې اړیکې دی. په ویدک سنسکرت کښې د هندو مت مذهبی صحیفې لیکلې شوی دی، چې د ټولو نه زوړ شکل ئې رگویدا دی. د دې ژبې صرفی، نحوی قواعد پانینی مرتب کړی وو.

میدی:

دا یوه لرغونی ایرانې ژبه ده چې د شمال مغربی ایرانې ذیلی ټبر سره اړوند لری. په دې کښې آزری، ځاځکی، مازندرانی، گیلکی، کردی او بلوچی ژبې شامل دی.

براهوی:

دا ژبه د دېواری ټبر سره اړوند لری. چې د پاکستان په بلوچستان صوبه او د افغانستان په کندهار ولایت او د ایران په سیستان ولایت کښې وئیلی شی. د براهویانو مینگل، رئیسائی او د دهوار ټبر یوسف زئی په خونه افغانان دی.

اوس مونږ د پښتو ژبې د دنيا د نورو ژبو سره روابطې
جدول لوستونکو ته وړاندې کوو.

پښتو	دراوړی (تبر)	نوعه	پشتولفظ کا مفهوم
بدی	بدی	براهوی	د شمنی
بدل	بدل	براهوی	
ډزې	ډزی	براهوی	جھوټ بات
ډنگ	ډنگ	براهوی	سُرنا
بېړی	بیړے	براهوی	کشتی
دلایه	دلایه	براهوی	حوصله دینا
دیگ	دیگ	براهوی	
دود	دود	براهوی	رواج
دروازه	دروازه	براهوی	
ډړا	ډړ	براهوی	دھول
دنگ	دنگ	براهوی	لمبا
اروا	اروا	براهوی	روح
دېوال	دیوال	براهوی	دیوار
ازار	ازار	براهوی	پریشان / مسائل
بندی	بندی	براهوی	قیدی

سندھی:

د نوی خپرنو تر مخې دا ژبه د سنسکرت نه لرغونه ده. چې
د راجح قول مطابق دا د ډارډک ډلې د کشمیری او لهندا
ژبو سره زیات نژدېوالی لري. دا ژبه د پاکستان په صوبه
سندھ او بلوچستان کښې او د انډیا په راجهستان،
گجرات، مهاراشتر او ممبې په سیمو کښې وئیلی شی.

سامی:

د ژبو دا تبر هم لکه د انډو یورپی تبر په شان په گڼو ژبو
مشمول دے. چې د ایفروایشیایک تبر په نوم پېژندلی
شی. چې پکښې اکادی، عبرانی، آرامی، قبطی،
ایتھوپيائي، فینیقی او عربی ژبې د یادولو وړ دي. اکادی
هغه ژبه ده چې د سومیری ځای نیولې وه. عبرانی د
اسرائیلیانو قامی ژبه ده. آرامی د خپل وخت د لیک
لوست په حواله نامتو ژبه وه. د هغه وخت گڼو متمدنو
قامونو به خپلې ژبې په آرامی خط کښې لیکلې. قبطی د
فراعینو مصریانو قامی ژبه وه. عربی د نن وخت د متمدنه
دنیا په لویه برخه وئیلی شی. دا داسې ژبه ده چې پکښې د
انجذاب او پرمختگ پراخه صلاحیتونه موجود دي. هم په
دې وجه ئې د لیک لوست په حواله سره د دنیا په گڼو ژبو
جوتی اغیزې غورزولی دي.

چاکو	چاکو	براہوی	چاقو
ڊنڊ	ڊنڊ	براہوی	جھیل
ڊنڊ	ڊنڊ	براہوی	جرمانہ
دروغ	دروغ	براہوی	جھوٹ
دریغہ	دریغ	براہوی	کلمہ تاسف، صرفہ

پښتو	دراوړی (تبر)	نوعه	پشتولفظ کا مفہوم
چا	چا	سندهی	ضمیر استفہام
ډیوا	ډیو	سندهی	دیا
برمانرو	مانرو	سندهی	آدمی
وده	وده	سندهی	بڑھوتری
تبر	تبر	سندهی	کلباڑی
تپوس	تپوس	سندهی	عیادت
تورزن	تورزن	سندهی	بہادر
سپک	سپیک	سندهی	پاکا
ڊنڊ	ڊنڊ	سندهی	جرمانہ
جوتہ	جوت	سندهی	پس خوردہ
داپہ	داپو	سندهی	رہزنی
نغارہ	نغارو	سندهی	نقارہ

ناجوړه	ناجوړو	سندهی	بیمار
کپړۍ	کوپارو	سندهی	کوپڑی

پښتو	سومیری	معنی	پشتولفظ کا مفہوم
ته	ATTA	تم	مفرد کا مخاطب ضمیر
هڅگ	Gagu	عمارت	بھڑوکا چھتہ
زوی	Zu	بدن کا میل کچیل	پیپ
زرزر	Zamar Zamar	اچانک، چلدی، فوراً	
خمن	Zamanu	دشمن	
زابل	Zabbilu	رکاوٹ	نام
زوب	Zuabu	دریا	تر، نم، زیم
زیری	Zayeru	گالی، بددلی	
زیرانی	Zayiranu	دشمنی، مخالف	
وار اوکھ	Warka	بعد میں	
اوده شو	Udesu	تنہا اکیلا	خواب کی حالت میں بھی انسان اکیلا ہو جاتا ہے

اوم	Ummu	بخار، گرمی، کچہ، خام
اخبہ	Usu	باہر نکلتا، فرار ہونا، فرار
تہل	Utaru	سلائی کرنا، اکھٹا کرنا
اُور	rru	روشنی، دن
تل	Tal	دانشمند، درخشاں ہمیشہ
کلن	Kud/hu	وسائل، اسباب سامان، عیالدار
مونہ	Me	ہم
گور	Gur	بڑا سیال، ہمسر،
باؤ	Bau	وہ عورت جو خیالی بلا مردے کو واپس زندہ کرتی ہے
گد	Gud	Strong Bull بھیر
اوگئی	Uggae	موت کافرشتہ جگہ کا نام
حل	Zall-be	روشنی روشن، چمک
سر	Sur	چوٹی پہلا، چوٹی، طرف
خہ	Sa	What پشتو میں فقرے کے ابتدا میں آتا ہے۔

گرم	Kurum	Grand	جگہ کا نام
الوتل	Alluttu	آسمان، فلکیات	ہو امیں اڑنا
اسمار	Asmaru	اسلحہ برائے جنگ	نوم
کلے	Kili	جائے محبوس	چند گھروں پر مشتمل آبادی
ایلہ	ela	Apart from	اتنا، تھوڑا، قید سے خلاصی
گد	Gadu	کے ساتھ	بہم مشترک
خیرل	Seru	میدان جنگ	چھیرنا
ہلک	Alik Maspertu	ایجنٹ، نمائندہ	لڑکا
ہلک	Alik Seru	فوج، ملٹری	لڑکا
زوزاد	ZuZu	سومیری کرنسی کا	نسل، اولاد
زمبرور	Zumboo	مکھی	سرخ مکھی
تکل	Takalu	حوصلہ	تلاش
اتل	Etlu	جنگجو	بہادر
اوم	Arrammu	Ramp (UK) A raised Strip	

ڈاکو	Kill	Daku	ڈاکو
ارادہ	بے عزتی کرنا	Hasa-u	ہسہ
	Plant Snake	Sum_serru	سم سرہ

پشتولفظ کا مفہوم	نوعہ	سامی (تبر)	پنستو
گودام	قبطی	پتوم	پت
چاول	عربی	الرز	رژہ
کلمہ تعجب	عربی	الہ	الہ
مشارالہ کے تعین کیلئے اسم اشارے کا کلمہ لاحقہ	عربی	ہا (ہذا)	ہا (ہغہ)
صحت	اکادی	Shulm	شلم
شہر کا نام	قبطی	بولاق	بولاق
کے بغیر	اکادی	Bala	بی لہ
کے بغیر	عربی	Bila	بی لہ
نہر	عربی	خور	خوپ
جوان	عربی (شامی)	زلمی	خلمی
توا	عربی	طباخ	طبخی، تبخی

پوشیدا	عربی	جن	جینی
کلمہ نہی	عربی	مہ	مہ
اختیار	عربی	واق	واک
معرب شکل	عربی	عثمان	اتمان (نوم)
روشنی، چمک	عربی	برق	پرق
بچوں کے ڈرانے کیلئے تصوراتی بلا	قبطی	بووبا	باو
	د مصریانو پہ عقیدہ د مرگ نہ پس د انسان ہمزاد		
حروف ترنم	عربی	نون (ترنم)	نا (ونہ، دینہ) ترنم
ڈاکو	عربی	عدو	غدو
تروتازہ	عربی	زرع	زرغا
کپاس	عربی	محلوج	مالوچ
یونس کا عبرانی نام	عبرانی	جوننا (نوم)	جوننا (جوننا خیل)
ایترخیل	عبرانی	ایتمر (نوم)	ایتمر
نام	عبرانی	امیل (نوم)	امیل

لہ	لے	عبرانی	حرف جر
یشول	مبوشل	عبرانی	ابالنا
درک	درک	عبرانی	معلوم کرنا
میزر	میزران	عبرانی چٹائی	دوپٹے، چادر، وہ پودا جس کے پتوں سے چٹائیاں بُنی جاتی ہیں۔
کوم	کما	عبرانی	کون / کس
لامبل	لمبیتا	عبرانی	نہانا
تیممر (نوم)	تمر (نوم)	عبرانی	نام
ارنھے	ارن	اکادی جرم، گناہ	لا لچی
شر	شر	اکادی ہوا (باد)	ہوا میں تیر کے گزرنے کی آواز
خہ	Su	اکادی/عبرانی Which, That, The one of	کون، جنہیں
کودی	کدورو	اکادی	بڑا بیٹا
کریکی	کری، کری	اکادی	غلہ رکھنے کا کرہ

	باغ، باغیچہ		
سرے	Sarru	اکادی بادشاہ	مرد
خارم	تتسارم	اکادی رکھنا، حفاظت کرنا	لفظاً اور معنائاً ہم معنی ہیں
پہ شا	پشاتم	اکادی مٹانا	بھول، پیچھے
بطہ	Bato	سریانی	بطخ
ببر	Bebro	سریانی	شیر
بیش	Bisho	سریانی	بُرا (صفت)
بوزغلی	Bozar'e	سریانی	ختم
باز	Bazo	سریانی	شاہین
برگہ	Burgo	سریانی	مینار
سم	Sem	سریانی	دایاں، سیدھا
خمن	Dijmin	سریانی	دشمن
درمان	Darmono	سریانی	طبی دوائی
دستور	Dastur	سریانی	قانون، رواج
ای	e	سریانی	ہاں
گازرہ	Gizaro	سریانی	گاجر

هوا	Hawa	سریانى	موسم
خېل	Khaylo	سریانى طاقت	قبیلے کی ذیلی شاخ
لرې	Larwar	سریانى باہر	دور
رژہ	Rezo	سریانى	چاول
شال	Shalo	سریانى	شال
و	W	سریانى	اور
یا	Ya	سریانى	یا
جینکى	Zhinkike	سریانى بیوی، عورت	لڑکی
خلمى	Zlam	سریانى خاوند، مرد	جوان
ب (بې)	B	سریانى	ساتھ، میں، کی طرف سے
یل	Yala	سریانى لڑکا	بہادر
زوزاد	Zuzu	سریانى سکھ	نسل
کتل	Katwa	سریانى (کتاب)	دیکھنا
زیات	Zid	سریانى	زیادہ

پښتو	یورپی (تبر)	نوعه	پشتولفظ کا مفہوم
پنډ	فندہ	انگلش An amount of money that is collected and kept for a particular purpose	یکجا، بار، وہ وزن جسے یا جانور اٹھائے، بوجھ
مېچن	مشین	انگلش	آٹا پیسنے کا دستی آلہ
جاج	جج	انگلش	جائزہ، مشاہدہ
ارت	ایریگیشن	انگلش	ارہٹ
دیوال	وال	انگلش	دیوار
واده	Wedd	انگلش	شادی
لار	لاء	انگلش	قانون، راستہ
تندر	تندر	انگلش	آسمانی بجلی
لکھ	لائک	انگلش	مثال کے طور پر
اگى	اگى Egg	انگلش	انڈا
هیلن	Heal	انگلش	اُمیدوار

	To make someone who is ill become healthy again, specially by prayers		(صفت)
ہرمل	انگلش خاص الفاظ یا اعمال سے فرد، حالات، ماحول پر اثر ڈالنا،	سپل Spell	سپیلنی
شیر	انگلش	Leo	لہوہ
بڑا	یونانی گورنر	سترپ	ستر
موتی	یونانی	Margaritari	ملغلرہ
ستارہ	یونانی	Asteri	ستوری
کل (گزشتہ دن)	یونانی، حال	Paron	پرون

پبنتو	ترکی (تبر)	نوعہ	پشتو لفظ کا مفہوم
زئی	زو	چینی	بیٹا، خاندان
پوزہ	پزہ	چینی	ناک
اشر	اشر	ترکی	کھیٹی بازی میں باہمی تعاون
اولس	اولس	ترکی	عوام
بیرغ	بیرغ	ترکی	جھنڈا
برمتہ	برمتہ	ترکی	غضب کرنا
یرغل	یرغل	ترکی	حملہ
زرغونہ	زرغونہ	ترکی	سبزہ، کھلنا
اورتہ	اورت	آذربائی جانی	عورت
بختور	بختور	آذربائی جانی	خوش بخت
بدرگہ	بدرگہ	آذربائی جانی	بدرقہ
بولگہ	برگہ	آذربائی جانی	نشانی
بوخخہ	بوخچا	آذربائی جانی	لحاف
توت	توت	آذربائی جانی	شیشم
توتی	توتی	آذربائی جانی	طوطی
تاووس	تاووس	آذربائی جانی	طاؤس

تلو سہ	تلواسہ	آذربائی جانی	عجہ
تمبل	تمبل	آذربائی جانی	ست
تالان	تالان	آذربائی جانی	غارت
پوک	پوک	آذربائی جانی	کھوکھلا، احمق
پیالہ	پیالہ	آذربائی جانی	
درزی	درزی	آذربائی جانی	خیاط
سابون	سابون	آذربائی جانی	صابون
چینار	چینار	آذربائی جانی	چنار
گلاپ	گولاپ	آذربائی جانی	گلاب

پنستو	ایرانی (تبر)	نوعہ	پشتولفظ کا مفہوم
بل	بلکہ	گیلکی	شغلہ
جد	جد	گیلکی	خندق
کرک	کرک	گیلکی	بٹیر
سرہ مل	سرماں	گیلکی	ہمسر
مور	مار	گیلکی	ماں
بنوشہ	ونوشہ	گیلکی	بنفشہ (پودا)
کونخلہ	کنجی	گیلکی	نباتاتی دانے

درزی	درزمون	گیلکی	خیاط، درزی
وہہ	وا	گیلکی	باد
ورون	رون	گیلکی	ران
زوم	زوما	گیلکی	داماد
کوٹر	کوٹرہ	گیلکی	کبوتر
گازرہ	گزر	گیلکی	گاجر
للمہ	للم	گیلکی	بارانی زمین
وریت	یوریشٹ	گیلکی	بریان
وابنہ	واش	گیلکی	علف
واورہ	ورف	گیلکی	برف
وینس	ویشار	گیلکی	بیدار
غت	گت	گیلکی	بزرگ، عمر رسیدہ
ورم	ورمہ	گیلکی	ساتھ لے چلنا
وینم	وینم	لری / محلی	دیکھنے کے مصدر سے فعل حال ہے
تلوسہ	تلوسہ	لری / محلی	بے قراری
اوبنکی	اوش	لری / محلی	اشک
مکرہ	مکرہ	لری / محلی	کرنا کے مصدر سے امر نہیں ہے

لڅ	لوط	لری / محلی	ښگا
کرے	کری	لری / محلی	کرنا کے مصدر سے حال مخاطب کا فعل
خونه	خون	لری / محلی	خون
مینہ	مون	لری / محلی	پیار، محبت
تہ	تہ	لری / محلی	صیغہ مخاطب، آپ تم
کرم	کرم	لری / محلی	کرنا کے مصدر سے حال متکلم
مہ کوہ	مکہ	لری / محلی	امر نہی

پښتو	سنسکرت	پشتولفظ کا مفہوم
لپور	دیور	دیور
زوم	جاماتر	زرماتر
مخ	مکھرا مکھ	چہرا
خانگہ	شاکھا	شاخ
ورخ	روج	روز
شپہ	شپا	شب
میاشت	ماس	ماہ

زمکہ، لته	جماکہ	زمین
ژبہ	جبیہا	زبان
سپین	سپیتا	سفید
شرشم، غندل	سرشپ	سر سول
موتپ	متہ، مشت	مشت
نوک	نکھ	ناخن
تندہ	ترشتا	تشنگی
خکل	چھکنا	چھکنا
اس	اشو	اسپ (گھوڑا)

پښتو	اوہستا	پشتولفظ کا مفہوم
اسرہ	آسرہ	امید
پیرے	پیریکا	جن، بھوت
اس	اسپ	گھوڑا
باران	باران	بارش
اوبنکی	اشک	آنسو
برخہ	بھرہ، برخ	حصہ
خم	خم	خم
ماستہ	ماست	دہی

اژدها	اژدر	اژدها
شرشم	شرشف	سر سول
اوبه	آب	پانی
خر	خر	گدھا
مانبام	شام	شام
پښتو	فارسی	پشتو لفظ کا مفہوم
پېغور	پېغار	طعنہ
پلمہ	پلمہ	عذر، مکر، فریب
تک تور	تاروتار	اندھیرا
تلوسہ	تلواسہ	بے قراری
تغارہ	تغار	تغار
تندر	تندر	آسمانی بجلی
دروغ	دروغ	جھوٹ
ملخ	ملخ	ٹڈی
زنہ	زنخ	توڑی
برمہ	برمہ	اسم آلہ
برخہ	برخ	حصہ
تس	تس	اسم صوت
پېغلہ	پېغلہ	دوشیزہ

چاښت	چاشت	چاښت
پلندر	پدندر	سوتیلاباپ
رښتیا	راست	سچ
مار	مار	سانپ
ډلی	ژالہ	ژالہ باری

د اوښتا او سنسکرت سره متقابل د پښتو ژبې منفرد
تگ لاره

پښتو	اوښتا	سنسکرت	پشتولفظ کا مفہوم
لېور	ایور	سنسکرت	دیور
سخر	هوسر، خسر	سوسر	سُسر
زوم	زرماتر	جاماتر	داماد
مخ	رُخ	مکھ مکھرا	چهره
غوږ	گوش	کرنه	کان
اور	انگار، آتش، آتھر	اگنی، آگ	آگ
خانگه	شاکها	شاخ	شاخ
خر	خر	کھر	گدھا
زنگون	زانو	جانو	گھٹنا
ورخ	روز	روج	دن
مياشت	ماه	ماس	مہینہ
خرم	چرم، چام	چرم، چمرا	چمرا
سپین	سپتا	سپیتا	سفید
غر	گیری	گیری	پھاڑ

خنگل	بازو	باهو	بازو
مانبام	شام	شام	شام
غنم	گندم	گودھوم	گندم
بنہ	خوب	شبھ	اچھا، خوب
کر، کرنه	کشت، کاشت	کرشتی	کاشت
سل	صد	شو، سو	سو (عدد)
غریوے	گریو	گریوا	
خوانبې	خوش دامن	ساس	ساس
لوشل	دوشیدن	دوهنا	دوهنا
خکل	چشیدن		چھلنا
ورېدل	باریدن		برسنا
گرېدل	غریدن	گرجنا	گرجنا
خانبت	چاشت		چاشت
پلندر	پدندر		سوتیلاباپ
زنه	زنخ		توڑھی
رښتیا	راست		سچ
شودہ، پی	شیر	کشیر	دودھ
پنخہ	پنج	پنکھ	پانچ

لسم	دهم	دیشم	دس
پلیت	پلید	ملیچھ	ناپاک
میچ	مگس	مکھی	مکھی
تندہ	تشنگی	ترشتا	پپاس

G2cHaplogroup

haplogroup :In molecular evolution, a **haplogroup** (from the Greek: *απλούς*, *haploûs*, "one fold, single, simple") is a group of similar haplotypes that share a common ancestor having the same single nucleotide polymorphism (SNP) mutation in both haplotypes. Because a haplogroup consists of similar haplotypes, this is what makes it possible to predict a haplogroup from haplotypes. A SNP test confirms a haplogroup. Haplogroups are assigned letters of the alphabet, and refinements consist of additional number and letter combinations, for example R1b1. Y-chromosome and mitochondrial DNA haplogroups have different haplogroup designations. Haplogroups pertain to deep ancestral origins dating back thousands of years.

In human genetics, the haplogroups most commonly studied are Y-chromosome (Y-DNA) haplogroups and mitochondrial DNA (mtDNA) haplogroups, both of which can be used to define genetic populations. Y-DNA is passed solely along the patrilineal line, from father to son, while mtDNA is passed down the matrilineal line, from mother to offspring of both sexes. Neither recombines, and thus Y-DNA and mtDNA change only by chance mutation at each generation with no intermixture between parents' genetic material.

G2c:G2c is a major Y chromosome haplogroup, and yet unique: It has a very high frequency in Ashkenazi Jews, and shows strong evidence of a very recent settlement in Europe. The TMRCA (time until most recent common ancestor) appears to be around 1100 CE for this close group of Ashkenazi Jews. It is rare outside of northern Europe but there is recent evidence that this haplogroup is also found in certain Lebanese Christian populations originating from southern Syria and it has been found in a single Turk from Kars Province in Turkey on the border with Armenia, a [Pashtun](#) from the area of Pakistan bordering Afghanistan in the Hindu Kush range, and a single Burusho from the Hunza Valley in the Karakorum Range in Kashmir. Recently, it was discovered that an

Egyptian and a Jordanian have values very similar to the Lebanese G2c group. It is confirmed that a sample from Sicily was G2c and the common ancestor between the Jewish group and this lone Sicilian match up to the time Titus brought the Jews out of Judea. This Jewish group could very well be Italic Jews (Italian Jews); which would explain why it was never found amongst Sephardi Jews (those with origins in Spain or Portugal) and would explain it's rather late arrival into Eastern Europe.

G2c presents more mysteries regarding its origin and distribution than virtually any other major Y haplogroup. Haplogroups that are rare in certain regions are more common in another, and have rather clear origins in other places where they are more commonly found. G2c has none of these obvious characteristics. It is most common by far in a region where it arrived very recently, but rare in other region including its likely area of origin. The distribution of G2c is sparse and dispersed, with almost no G2c haplotypes found in very large intervening regions. This pattern is unique among Y haplogroups.

The presence of G2c in these areas may be accounted for by several several separate theories, each with their own time scale. It does seem very likely that G2c originated in the Near East, in Anatolia or Syria, and spread both eastward and westward from there.

(Furthermore, 7% of Ashkenazi has the haplogroup G2c, which is extremely rare in the rest of the human population. It seems to be present in a small percentage in the [Pashtuns](#) in Afghanistan.

کتابیات

شمبره	کتاب	مصنف/مؤلف
۱	الفهرست (اردو)	ابن ندیم
۲	تذکرۃ الابرار ولاشرار (فارسی)	اخون دروېزه
۳	د افغانستان ملی تاریخ	قدرت الله حداد فرهاد
۴	دریاب (پښتو لغت)	قلندر مومند
۵	حیات افغانی	فرید صحرائی
۶	تاریخ فرشته (اردو)	محمد حیات خان
۷	فتح البلدان (اردو)	ژباړه: عبدالحي خواجه
۹	احمد بن یحییٰ بلاذری	ډاکټر عبدالرحمان
۱۰	جغرافیه خلافت مشرقی (اردو)	ژباړه: سید ابوالخیر مودودی
۱۱	جی لی استرېنج	ژباړه: جمیل الرحمان
۱۲	طبقات ناصری (اردو)	ژباړه: پروفیسر افتخار احمد
۱۳	منهاج سراج	ابوالحسن بن حسین بن
۱۴	موروج الذهب و معادن الجواهر	علی المسعودی
۱۵	(اردو، جلد اول)	ژباړه: ډاکټر سعود
۱۶	افسانه شاهان (اردو)	الحسن خان
۱۷	شېخ محمد کبير بن اسماعيل حزياني	ابن بطوطه مصر چاپ
۱۸	رحله ابن بطوطه (عربی)	محمد اقبال خان تاجه خېل
۱۹	تاریخ نیازي قبائل	مظهر قدوس
۲۰	تاریخ الافغان جدون	سعود الحسن خان روهيله
۲۱	قيس پښان ایک تحقیقی مقالہ	

۱۷	اسرار الافاغنه	ژباړه: سعود الحسن خان
	حسین ابن صابر	روهیلہ
۱۷	تاریخ خان جهانى و مخزن افغانى	نعمت الله هروى
۱۸	تاریخ مرصع	نوټونه: دوست محمد
	افضل خان خټک	خان کامل
۱۹	پشتون کون	پروفیسر پریشان خټک
۲۰	پشتو زبان اور ادب کی مختصر تاریخ	عبدالله جان عابد
۲۱	پښتانه	ډاکټر حبیب الله تږی
۲۲	تاریخ ایران قدیم	محمد حیات
۲۳	پشتو ادب کی مختصر تاریخ	تاج سعید
۲۴	سندھی پښتو اردو کے لسانی روابط	ډاکټر خالد خان خټک
۲۵	پشتون اپنی نسل کے آئینے میں	بہادر شاہ ظفر کا کاخیل
۲۶	پښتو ادبی پوهنه	سحر گل کتوزی
۲۷	هیون سانگ کا سفر نامہ (اردو)	ژباړه: یاسر جواد
۲۸	جانب قدیم حکمران	ژباړه: صاحبزاده
	بی ایس ډاھیا	عبدالرسول
۲۹	تذکرہ پښتون کی اصلیت اور ان کی تاریخ	روشن خان
۳۰	پټه خزانه ، کابل چاپ	محمد هوتک
۳۱	روحانیان د مغلو تاریکیان	عبدالکبر خان اکبر
۳۲	تواریخ حافظ رحمت خانی	دیباچہ: پروفیسر محمد
	پیر معظم شاه	نواز طاھر
۳۳	د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې	محمد عمر پوند میا خیل
۳۴	تاریخ خټک (اردو)	سرفراز خان عقاب خټک
۳۵	کتاب مقدس (بائبل، اردو)	
۳۶	انتہی نبت	

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library